

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra biblických věd

Petr Týfa

**Ježíš v Getsemanské zahradě
Ježíšova modlitba k Otci v kontextu
pašijového příběhu**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. ThLic. Jaroslav Brož, Th.D., S.S.L.

Praha 2017

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. 6. 2017

Petr Týfa

Bibliografická citace

Ježíš v Getsemanské zahradě : Ježíšova modlitba k Otci v kontextu pašijového příběhu [rukopis] : bakalářská práce / Petr Týfa; vedoucí práce: Jaroslav Brož. -- Praha, 2017. -- 53 s.

Anotace

Předkládaná práce se zabývá tématem Ježíšovy modlitby v Getsemanské zahradě a jejím významem v rámci pašijového příběhu. Porovnává důrazy jednotlivých evangelistů a vysvětluje úryvek se zaměřením na konečný smysl události. Práce má formu exegeze, sleduje díla významných českých i zahraničních autorů, kteří se tématem hlouběji zabývají a snaží se hledat styčné body a rozdíly v jejich teologických pohledech. Práce ukazuje a rozvíjí důležitá témata, která se v příběhu objevují. Jedná se zejména o vztah Ježíše a učedníků, kteří selhávají, pokud mají svému Mistru poskytnout podporu, rovněž tak o motiv úzkosti a strachu, který Ježíš v osamění zažívá. Neméně důležitým námětem je i vztah ducha a těla. Práce vyzdvihuje dvojí smysl události – historický a eschatologický, v daném rámci pak pojednává o motivu hodiny, kalichu či pokušení. Práce dále upozorňuje na četné odkazy na modlitbu Páně, rovněž tak na téma bdění učedníků, a to ve smyslu jejich připravenosti k duchovnímu boji. Závěrem se práce pokouší přinést aktualizaci daného tématu pro současnou dobu.

Klíčová slova

Getsemany, Ježíš, modlitba, exegeze, kalich, hodina, agónie, bdění, pokušení, otec Pio

Abstract

Jesus in the Garden of Gethsemane: Jesus Prayer to Father in the Context of the Passion Story

The presented thesis concerns with the issue of Jesus prayer in Gethsemane garden and its meaning in the passion story. It compares the accents of the evangelists and explicates the pericope with focus on the ultimate meaning of the event. The thesis has the form of exegesis, follows the publications of the important Czech and foreign authors, who are concerned with the issue more deeply, and tries to look for the interfaces and the distinctions in their theological views. The thesis shows and develops the important issues, which appears in the story. It is primarily the relationship between Jesus and his disciples, who fail, when they should offer the assistance to his Master and, also the issue of anxiety and fear, what Jesus passes through, alone. No less important motive is also the relation between the soul and the body. The thesis emphasizes the double meaning of the event – the historical and the eschatological ones; in that frame then discusses the issue of the hour, the cup and the temptation. The thesis also points to many references to the Lord's Prayer, and to the issue of the vigilance of the disciples, in meaning of their readiness for the spiritual battle. At the end, the thesis tries to bring the update of the issue to the present day.

Keywords

Gethsemane, Jesus, Prayer, Exegesis, Cup, Hour, Agony, Vigilance, Temptation, Father Pio

Poděkování

V první řadě chci poděkovat doc. Jaroslavu Brožovi za laskavé vedení mé bakalářské práce i za připomínky a cenné rady. Nepřímo však patří dík mé rodině a všem blízkým, kteří mi jsou v životě oporou.

Obsah

Úvod.....	9
1. Vymezení a stručná analýza textu	11
2. Struktura a rozčlenění	13
3. Komentář úryvku.....	15
3.1. Příchod do zahrady a úvodní scéna: Smrtelná úzkost a prosba	15
o podporu (Mk 14,32–34; Mt 26,36–38; Lk 22,40; Jan 18,1)	15
3.1.1. Getsemany	15
3.1.2. Petr, Jakub a Jan.....	17
3.1.3. Úzkost, smutek a strach	19
3.2. Modlitba k Otcí: Ježíšův zápas	23
(Mk 14,35–36; Mt 26,39; Lk 22,41–44).....	23
3.2.1. Vzdálení od učedníků	23
3.2.2. Markova dvojí řeč	24
3.2.3. Kalich.....	24
3.2.4. Hodina.....	26
3.2.5. Agónie, anděl a krvavé slzy	28
3.2.6. Modlitba Páně	31
3.2.7. Smysl Ježíšovy modlitby	32
3.3. Trojí příchod k učedníkům: Výzva k bdělosti a Ježíšovo (i naše)..	35
vítězství (Mk 14,37–42; Mt 26,40–46; Lk 22,45–46)	35
3.3.1. Rozdíly jednotlivých evangelistů.....	35
3.3.2. První příchod k učedníkům.....	36
3.3.3. Bdění a pokušení.....	38
3.3.4. Tělo a duch.....	39
3.3.5. Druhý příchod k učedníkům	40
3.3.6. Třetí příchod k učedníkům.....	41
3.3.7. Hodina vydání Syna člověka	42
3.3.8. Společenství	43
4. Otec Pio – pohled světce	45
Závěr.....	47
Seznam použitých zkratk.....	50
Seznam literatury a ostatních zdrojů	51

Úvod

V této práci se budu věnovat úryvku o Ježíši v Getsemanské zahradě, zejména se zaměřím na modlitbu k Otci a zápas, který zde Ježíš podstoupí. Hlavním cílem práce je ukázat smysl daného úryvku v kontextu celého pašijového příběhu. Otázka, na kterou budu hledat odpověď, zní: *Co znamenala modlitba v Getsemanech pro samotného Ježíše, a nakonec i pro celé lidstvo, ve vztahu k událostem, které následovaly?*

Práce má formu biblické exegeze, jednotlivé verše budu sledovat v souvislostech této dramatické události. Při zpracování vycházím z českých i cizojazyčných, resp. anglicky psaných pramenů, které daný úryvek vykládají a teologicky zdůvodňují. Významným zdrojem mé práce je vyčerpávající dílo R. E. Browna. Z českého prostředí využiji zejména komentáře Mrázka a Pokorného.

Nejobsáhlejší prací od českého autora na dané téma je diplomová práce Lněničky (rok 2011), která je zřejmě u nás jediným současným podrobným a systematickým zpracováním dané látky ve formě biblické exegeze. Zajímavé a podnětné je však i dílo Součkovo z roku 1951, pocházející z evangelického prostředí. (Nově vydáno po autorově smrti v roce 1983.)

Odlišností mého pojetí, oproti práci Lněničky, je porovnání úryvku u všech čtyř evangelistů a zaměření na otázku významu modlitby v celku pašijí. Cílem je ukázat, že základní rozhodnutí o budoucím osudu světa se uskutečnilo právě zde – v Getsemanské zahradě.

Primárním zdrojem Písma, ze kterého čerpám, je Jeruzalémská Bible, vydaná Jeruzalémskou biblickou školou (v českém překladu z roku 2009). Katolický překlad považuji za vhodnější, neboť může zdůraznit některé specifické prvky katolické nauky. Pro porovnání budu používat Český ekumenický překlad Písma, který se mi zdá v některých pasážích aktuálnější současné mluvě a nerozporuje některé nové poznatky, např. v oblasti autorství textů Nového zákona.

Co se týče samotné práce, nejprve se budu krátce zabývat vymezením a analýzou textu. Uvedu literární druh, původ textu a jeho zarámování v celku evangelií. Poté, ve stěžejní části, provedu rozčlenění daného úryvku na tři oddíly a následně se pokusím o exegetický rozbor jednotlivých veršů, a to dle naznačené struktury. V textu se budu věnovat hlavním biblicko-teologickým tématům a provedu jejich hlubší analýzu. Současně si budu všimnout pohledu jednotlivých synoptiků a uvedu specifika každého evangelia. Ve vztahu k Janovi,

který úryvek v Getsemanské zahradě popisuje pouze okrajově a kde není možné jeho důsledné porovnání se synoptiky, uvedu vysvětlení tohoto Janova postupu. Dále krátce načrtnu pohled nikoli učeného teologa, avšak významného světce, a zdůrazním prvky, na které Otec Pio při svém rozjímání getsemanských událostí upozorňuje. V závěru shrnu výstupy bakalářské práce a odpovím na otázky položené v úvodu. Současně se pokusím o vlastní komentář a stručně rozvedu poselství úryvku pro nás, kteří žijeme v současné době a potýkáme se svými potížemi a obavami.

Může nás tedy Ježíš naučit se modlit i v době neútěchy? Co znamená být poslušný Boží vůli? Mohl Ježíš jako Boží syn trpět a prosit o pomoc? A co máme dělat, když nám Otec neodpovídá ...?

„Nyní je má duše zneklidněna.

A co mám říci?

Otče, zachraň mě od této hodiny!

Ale právě proto jsem na tu hodinu přišel.

Otče, oslav své jméno!“

(Jan 12,27–28)

1. Vymezení a stručná analýza textu

Epizoda Ježíšovy modlitby v Getsemanské zahradě je součástí pašijového příběhu, o kterém pojednávají všichni evangelisté. Samotné *pašije*¹ jsou vyprávění knih Nového zákona o Ježíšově utrpení, vrcholící v jeho smrti na kříži. Tvoří původní a počáteční prvek evangelií.² Badatelé se přou, zdali je tento text originálním Markovým počinem, nebo se tradoval již v předmarkovské době.³

Podle Pokorného a Heckela⁴ pro variantu předmarkovské tradice hovoří nepřímé indicie, mimo jiné informace, že Jidáš patřil do okruhu Dvanácti (Mk 14,10), což evangelista uvedl již dříve ve verši 3,19. Rovněž je nápadné, že Marek spojuje svůj pašijový příběh se slovesem *paradidonai* (vydat či zradit), které uvádí vždy s odkazem na Ježíšovo utrpení.

Podle autorů⁵ Marek celé starší podání nově reinterpretoval, a to na základě christologie Ježíšovy zástupné smrti. Na tuto myšlenku *výkupného za mnohé* odkazuje Marek ve svém evangeliu bezprostředně před začátkem pašijových událostí (Mk 10,45).⁶

Úryvek, o kterém pojednávám v této práci, stojí u všech synoptiků na počátku tohoto pašijového příběhu.⁷ Rámují jej události blížících se Velikonoc a Svátku nekvašených chlebů. Velekněži a zákoníci v Jeruzalémě sprádají plány, jak Ježíše lstivě zajmout a zabít (Mk 14,1–2; Mt 26,1–5; Lk 22,1–2). Tu se za nimi vydává Jidáš s nabídkou výměny Ježíše za třicet stříbrných šekelů (Mt 26,14–15).⁸

Ježíš mezitím pobývá s učedníky v Betánii u Šimona Malomocného, kde jej Marie⁹ maže vzácným olejem (Mk 14,3–9).¹⁰ Následuje velikonoční hostina, kde Ježíš ohlašuje

¹ Z lat. slova *passio* – utrpení, umučení.

² Evangelium. PETROSILLO, Piero. *Křesťanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 155.

³ *Teorie dvou pramenů* považuje Markovo evangelium za nejstarší. Oba synoptici (a zřejmě i Jan) převzali značnou část textu do svých evangelií. POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013, s. 395; 580–581. Této teorie se budu držet i ve své práci.

⁴ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 410.

⁵ Tamtéž, s. 411.

⁶ „Vždyť i sám Syn člověka nepřišel, aby se mu sloužilo, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé.“

⁷ Jan událost zmiňuje pouze úryvkovitě. Událostem v Getsemanské zahradě bezprostředně předchází Ježíšova velekněžská modlitba (Jan 17).

⁸ Srov. Mk 14,10–11 a Lk 22,3–6. Evangelista Jan o Jidášově zradě hovoří v 13,21–30.

⁹ Pouze Jan ji uvádí jménem (Jan 12,1–3).

¹⁰ Srov. Mt 26,6–13. Lukáš tuto epizodu neuvádí.

Jidášovu zradu a následně ustanovuje Eucharistii (Mk 14,12–25).¹¹ Poté se všichni vydávají na Olivovou horu, kde Ježíš předpovídá Petrovo zapření (Lk 22,31–34).¹²

Evangelista Lukáš ještě před toto ohlášení zapření vkládá rozsouzení sporu učedníků o to, který z nich je největší (Lk 22,24–27),¹³ a současně jim přislubuje odměnu, neboť s ním vytrvali ve zkouškách (Lk 22,28–30).¹⁴ Poté ještě Ježíš předvídá blížící se strastiplné události (pouze Lk 22,35–38).

Samotná modlitba je hlavním tématem getsemanské perikopy, kterou budu rozebírat na následujících stranách. Na jejím konci se objevuje Jidáš s početnou skupinou ozbrojenců, kteří byli vysláni velekněžími, zákoníky a staršími (Mk 14,43–46).¹⁵ Jidáš líbá Ježíše na znamení toho, kterého mají zajmout, načež Petr¹⁶ vytasí meč a utne ucho veleknězova služebníka (Mk 14,47).¹⁷ Ježíš jej však zarazí a nechává se zatknout, aby se naplnila Otcova vůle pít kalich utrpení (Jan 18,11).¹⁸ Následuje Ježíšovo obvinění před veleradou a vydání na smrt ...

¹¹ Srov. Mt 26,17–29 a Lk 22,7–20.

¹² U Marka a Matouše se k Petrovu vyznání věrnosti přidávají i ostatní učedníci, srov. Mk 14,26–31 a Mt 26,30–35.

¹³ Matouš a Marek tento úryvek kladou před pašijový příběh, srov. Mt 20,25–27 a Mk 10,42–45.

¹⁴ Tuto epizodu uvádí pouze Matouš, srov. Mt 19,28.

¹⁵ Srov. Mt 26,47–50; Lk 22,47–48 a Jan 18,3.

¹⁶ Pouze Jan jej uvádí jménem (Jan 18,10).

¹⁷ Srov. Mt 26,51–52 a Lk 22,49–50.

¹⁸ Srov. Mk 14,48; Mt 26,52–54 a Lk 22,51.

2. Struktura a rozčlenění

O Ježíšově modlitbě v Getsemanské zahradě pojednávají v Novém zákoně tyto verše: Mk 14,32–42; Mt 26,36–46; Lk 22,40–46 a Jan 18,1. Podíváme se nyní na možné varianty členění.

Zatímco např. Marcus¹⁹ rozčleňuje daný úryvek (u evangelisty Marka) na přibližně dvě stejně dlouhé části, tj. na příchod do zahrady a Ježíšovu první modlitbu k Otci (Mk 14,32–36) a na trojí návrat Ježíše k učedníkům současně s Ježíšovou druhou a třetí modlitbou (Mk 14,37–42), Brown²⁰ rozlišuje u Marka pět částí. Navíc jim komplementárně přiřazuje úryvky ostatních evangelistů. Brownova struktura je složitá, avšak respektuje odlišné pohledy jednotlivých svatopisců.

Jak detailněji ukáží v následujících kapitolách, Marek v úryvku vypočítává všechny návraty Ježíše k učedníkům, čímž podle autora²¹ klade důraz zejména na skutečnost, že učedníci, oproti Ježíši, ve zkoušce neobstáli. Matouš zase jako dominantní motiv vyzdvihuje Ježíšovu modlitbu k Otci, popisuje její průběh a výsledek. Lukáš celý text výrazně zkracuje, vkládá originální pasáž o andělu jako Ježíšově posile a udává pouze jeden příchod k učedníkům, po němž plynule navazuje na další dění, směřující k Ježíšovu zatčení.

Tyto odlišné důrazy uvádějí v pochybnost názory některých badatelů,²² kteří strukturují příběh podle dominantního faktoru *trojího pohybu*. Ten by rozděloval úryvek do šesti částí, tři části odehrávající se před Ježíšovou modlitbou a tři části, kdy se Ježíš k učedníkům postupně navrácí. Podle Browna²³ je to však obtížné, neboť u Lukáše tento trojí pohyb zcela chybí a u Matouše je překryt důrazem na průběh modlitby.

¹⁹ MARCUS Joel. *Mark 8–16*. In LNĚNIČKA, Václav. *Ježíšova modlitba v Getsemane (podle Marka)*. Diplomová práce. KTF UK. Katedra biblických věd. Vedoucí práce A. Scarano: Praha, 2010, s. 16.

²⁰ §6: Modlitba v Getsemane, část 1: Příchod a příprava (Mk 14,32–34; Mt 26,36–38; Lk 22,40; Jan 18,1b); §7: Modlitba v Getsemane, část 2: Ježíš se modlí k Otci (Mk 14,35–36; Mt 26,39; Lk 22,41–42); §8: Modlitba v Getsemane, část 3: Posilňující anděl (Lk 22,43–44); §9: Modlitba v Getsemane, část 4: Ježíš se poprvé vrací k učedníkům (Mk 14,37–38; Mt 26,40–41; Lk 22,45–46); §10: Modlitba v Getsemane, část 5: Ježíš se podruhé a potřetí vrací k učedníkům (Mk 14,39–42; Mt 26,42–46). BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah: From Gethsemane to the Grave: A Commentary on the Passion Narratives in the Four Gospels*. New York: Doubleday, 1994, s. 146–215.

²¹ Tamtéž, s. 202–203.

²² Např. Martin. In BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 202.

²³ Tamtéž, s. 202–203.

Brownovo rozčlenění se mi zdá vhodné jak pro svoji komplexnost,²⁴ tak i z důvodu, že zdůrazňuje jednotlivé etapy, jak po sobě následovaly. Proto z něj vyjdu i při rozčlenění své práce. Dovolím si jen několik menších úprav.

Paragraf 6 ponechám beze změny jako úvod do celého dějství. Paragraf 7 a 8 sloučím do jedné podkapitoly a Lukášovo vyprávění o andělovi jako posile v Ježíšově modlitbě vyložím v návaznosti na předchozí verše. Nakonec sloučím i paragraf 9 a 10, a to z důvodu, abych v jedné podkapitole spojil trojí Ježíšův návrat k učedníkům. Členění úryvku tedy bude následující:²⁵

- Příchod do zahrady a úvodní scéna: Smrtelná úzkost a prosba o podporu (*Mk 14,32–34; Mt 26,36–38; Lk 22,40; Jan 18,1*);
- Modlitba k Otci: Ježíšův zápas (*Mk 14,35–36; Mt 26,39; Lk 22,41–44*);
- Trojí příchod k učedníkům: Výzva k bdělosti a Ježíšovo (i naše) vítězství (*Mk 14,37–42; Mt 26,40–46; Lk 22,45–46*).

²⁴ V práci budu porovnávat úryvky týkající se Ježíšovy modlitby v Getsemanech u všech čtyřech evangelistů.

²⁵ Pro zvýraznění dominantního prvku, který se mi zdál v dané části stěžejní, jsem jednotlivé podkapitoly opatřil upřesňujícím názvem.

3. Komentář úryvku

Nyní se budu zabývat komentářem jednotlivých částí, které jsem vymezil v předchozí kapitole. Následující tři podkapitoly rozebírají události, jak postupně následovaly. Ježíš tedy spolu s učedníky přicházejí do Getsemanské zahrady ...

3.1. Příchod do zahrady a úvodní scéna: Smrtná úzkost a prosba o podporu (Mk 14,32–34; Mt 26,36–38; Lk 22,40; Jan 18,1)

3.1.1. Getsemany

Donahue a Harrington,²⁶ společně s dalšími autory,²⁷ situují Getsemany na Olivovou horu. Zatímco evangelista Lukáš tuto horu přímo zmiňuje jako místo Ježíšovy modlitby,²⁸ Marek a Matouš o ní hovoří ve verších následujících bezprostředně po skončení velikonoční večeře.²⁹ V samotném úryvku, kterému se v této práci budu věnovat, již mluví pouze o Getsemanech.³⁰ Zajímavý je popis evangelisty Jana, který ačkoli o Ježíšově zápasu nepojednává vůbec, lokalizuje místo za potok Cedron. Rovněž pouze u něj nacházíme pro toto místo výraz *zahrada*.³¹

MacArthur³² uvádí, že Cedron³³ byl jednak potok, který většinu roku vysychal a jehož hladina stoupala pouze v období dešťů, a současně i název údolí, kterým tento potok protékal. Pokorný³⁴ v souvislosti s Olivovou horou zmiňuje i 2 Sam 15,23–30.³⁵

²⁶ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 409.

²⁷ Srov. např. POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*. Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, 2016, s. 26, nebo BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 148.

²⁸ Lk 22,39.

²⁹ Mk 14,26; Mt 26,30.

³⁰ Marek místo nazývá *usedlost* (Mk 14,32), Matouš *dvorec* (Mt 26,36). Ovšem, Český ekumenický překlad Písma hovoří v obou případech pouze o *místě*. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2005 (dále jako ČEP).

³¹ Jan 18,1.

³² MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*. Kroměříž: Didasko, c2013, s. 351.

³³ V originále *zimní tok*.

³⁴ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 261.

³⁵ Úryvek popisuje Davidům útěk s družinou věrných před Absalomem, který provedl vzpuru a prohlásil se králem místo Davida.

Moloney³⁶ zase připomíná patristické prameny a biblisty, kteří docházejí k úvaze o spojitosti mezi rajskou zahradou jako místem pádu prvního člověka – Adama a zahradou Getsemanskou, kde Kristus – nový Adam, začíná svoji cestu k vykoupení člověka z hříchu. Podle autora však toto spojení příliš nekoresponduje s obsahem teologie apoštola Jana.

Podle Donahuea a Harringtona³⁷ znamená v hebrejštině i aramejštině jméno Getsemany *lis na olej*. Zmínky o této hoře nacházíme i v Mk 11,1; 13,3 a 14,26.³⁸ Mrázek³⁹ zase odkazuje na Sd 6,11, kde Gedeon mlátí v lisu obilí, aby je uchránil před Madianem. Lze tak podle autora dovodit, že lis byl nejspíše zanořený do země a bylo zde možné se i schovat. Zajímavou spekulaci nabízí Souček,⁴⁰ podle něhož může toho jméno odkazovat na olej, kterým se pomazávali králové. Tímto spojením by se naznačila souvislost mezi utrpením a pomazáním Mesiáše. Ovšem sám autor upozorňuje, že tuto narážku nelze spolehlivě prokázat.

Keener⁴¹ situuje Getsemanskou zahradu na západní svah nebo úpatí Olivové hory naproti Jeruzalému.⁴² Dále uvádí dva argumenty pro určení přesného času příchodu. Za prvé vychází ze skutečnosti (možná však domněnky), že v prvním století našeho letopočtu se lidé věnovali obchodu i zemědělství pouze přes den. Za druhé pak z časové vzdálenosti místnosti, kde Ježíš slavil s učedníky velikonoční večeři, a Olivové hory, která činila podle autora přibližně 15 minut. Z těchto údajů vyvozuje, že Ježíš s učedníky dorazili do Getseman mezi 10.11.hodinou večerní.

Přesná lokalizace zahrady je však podle Browna nemožná. Odkazuje přitom na Josepha Flavia,⁴³ který uvádí, že při dobytí Jeruzaléma v roce 70 n. l. Římany byly stromy na východní straně města vykáceny, a tak již není možné polohu zahrady určit.

³⁶ MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 504.

³⁷ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 409.

³⁸ V Mk 11,1 se Ježíš vydává do Jeruzaléma, a to oklikou přes Olivovou horu. V Mk 13,3 Kristus za účasti Petra, Jakuba, Jana a Ondřeje pronáší na Olivové hoře apokalyptickou řeč o konci světa. Mk 14,26 již pojednává o odchodu na Olivovou horu, kde bude Ježíš svádět svůj zápas.

³⁹ MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, 2011, s. 443.

⁴⁰ SOUČEK, Josef B. *Utrpení Páně podle evangelií*. Fotomechanický přetisk 1. vydání z roku 1951. Praha: Kalich, 1983, s. 97.

⁴¹ KEENER, Craig S. *The IVP Biblebackground Commentary: New Testament*. Downers Grove: InterVarsity Press, c1993, s. 121.

⁴² Stejně tak i Ekeh. EKEH, Amy. The Garden as a Place of Agony. *Bible Today* 2015, roč. 53, č. 3, s. 152.

⁴³ Josephus. In BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 149.

Ekeh⁴⁴ uzavírá, že můžeme s jistotou hovořit o *zahradě*,⁴⁵ a to i přes mírně odlišný popis místa u jednotlivých evangelistů. Olivovník byl v místním regionu v té době dominantním stromem a zahrada mohla být vhodným místem k odpočinku a osvěžení. Proto si Olivovou horu Ježíš s učedníky i v minulosti vybíral jako cíl častého setkávání a modlitby. Tuto skutečnost dokládá evangelista Lukáš, když zaznamenává: „*Vyšel ven a jako obvykle se odebral na Olivovou horu a také učedníci šli za ním.*“ (Lk 22,39) Podobně hovoří i evangelista Jan: „*Jidáš, který ho vydával, to místo znal také, protože se tam Ježíš často scházel se svými učedníky.*“ (Jan 18,2)

Z těchto závěrů lze dovodit, jak to činí ostatně i MacArthur,⁴⁶ že ačkoli se Ježíš před odchodem do zahrady o místo svého pobytu přímo nezmiňoval, Jidáš mohl s úsudkem na Ježíšovy obvyklé zvyky zavést strážce najisto přímo sem.

3.1.2. Petr, Jakub a Jan

Po příchodu do Getsemanské zahrady říká Ježíš učedníkům, aby zůstali na místě, zatímco se půjde stranou pomodlit. Tak to nacházíme u Marka (Mk 14,32) i Matouše (Mt 26,36). V Lukášovi (Lk 22,40), oproti tomu, čteme o přímém Ježíšovu pokynu učedníkům, aby se modlili a nepřišli tak do pokušení.⁴⁷ Johnson⁴⁸ k této odlišnosti uvádí, že se Lukáš snaží podat odlišný pohled na Ježíše, ukázat jej jako svrchovaného Pána situace a současně jako protiklad selhávajících učedníků. Tuto tezi budu dokumentovat v následujících kapitolách, zejména v Lukášově líčení Ježíšova vnitřního zápasu.

V evangeliích nacházíme situace, kdy Ježíš vyhledává osamělá místa k modlitbě.⁴⁹ V Getsemanské zahradě však podle Mrázka⁵⁰ Ježíš osciluje mezi samotou a společností s učedníky. Odejde, ale zase se vrací, vezme je sebou a pak se opět vzdaluje.

V Mk 14,33 čteme, že Ježíš k sobě bere Petra, Jakuba a Jana a následně začíná pociťovat děs a úzkost. Uvedení těchto tří apoštolů zřejmě není náhodné. Podle Browna⁵¹ není možné rozlišit, jestli zde Marek čerpá z dřívější tradice, nebo je daná pasáž

⁴⁴ EKEH, Amy. *The Garden as a Place of Agony*, s. 152.

⁴⁵ Srov. BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 148–149.

⁴⁶ MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 116.

⁴⁷ Stejně znění, jen nepatrně stylisticky odlišné, udává i ČEP.

⁴⁸ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 369.

⁴⁹ Např. Mt 14,23: „*A když zástupy propustil, vystoupil na horu, aby se v ústraní pomodlil. Když nadešel večer, byl tam sám.*“

⁵⁰ MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s. 443.

⁵¹ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 151.

evangelistovým výtvořem. Nicméně, stejně jako např. Donahue a Harrington,⁵² dává tuto scénu do souvislosti s epizodou proměnění Ježíše na hoře v Mk 9,2–9.⁵³ Na této hoře je Petrovi, Jakobovi a Janovi odhalen Ježíš Bohem jako *Milovaný Syn*, což koresponduje podle autora⁵⁴ s tím, jak se Ježíš v Getsemanské zahradě obrací k Bohu slovy *Abba – Otče*.

Podle Pokorného⁵⁵ je slovo *Abba* aramejského původu a na základě jeho používání v pozdějším judaismu můžeme soudit, že vyjadřovalo důvěrné, až dětské oslovení.⁵⁶ Na druhou stranu však Pokorný, i s odkazem na Mk 9,23, dodává, že v době Ježíšova života mohlo mít spíše formálnější význam. Smysl tohoto výrazu nám dokládají listy apoštola Pavla Řím 8,15 a Gal 4,6, kde s darem Ducha svatého přichází i možnost křesťana obracet se k Bohu jako ke svému Otci.⁵⁷

Více míst evangelií potvrzuje, že Ježíš chová k Petrovi, Jakobovi a Janovi zvláštní důvěru.⁵⁸ Podle MacArthura⁵⁹ je jejich vyvolení dané zřejmě vedoucí pozicí ve sboru učedníků a svojí přítomností u „*zdroje*“ se mohou naučit důležitou lekci, kterou pak předají ostatním.

Brown⁶⁰, stejně jako Donahue a Harrington,⁶¹ zdůrazňuje klíčovou pozici těchto tří učedníků jako svědků Ježíšova zápasu. Když se totiž účastnili Ježíšova slavného proměnění na hoře,⁶² je nutné, aby zažili i odvrácenou tvář slávy, a to Ježíšovu hlubokou úzkost a bolest, kterou bude v Getsemanské zahradě zažívat.

Podle Stocka⁶³ je rovněž zajímavé, že tito tři apoštolové měli již v minulosti potíže s přijetím Ježíšova kříže. U Petra se jednalo o pokus vymluvit Pánu jeho cestu do Jeruzaléma, kde měl být mučen a zabit (Mt 16,21–23), v případě Jakuba a Jana o žádost jejich matky, aby Ježíš zajistil synům přední místa v Nebeském království (Mt 20,21).

⁵² DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 409.

⁵³ Srov. Mt 17,1–8 a Lk 9,28–36.

⁵⁴ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 151–152.

⁵⁵ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 262.

⁵⁶ Srov. i komentář k Mk 14,36 v Jeruzalémské Bibli. *Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Praha: Krystal OP – Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010 (dále jako ČJB).

⁵⁷ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 262.

⁵⁸ Jsou svědky vzkříšení Jairovy dcery (Mk 5,37) a adresáty tajemství eschatologické řeči (Mk 13,3), zde ještě spolu s Ondřejem.

⁵⁹ MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 188.

⁶⁰ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 152.

⁶¹ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 409.

⁶² Journet v této souvislosti hovoří spíše o zjevení Ježíšovy skutečné podstaty. JOURNET, Charles. *Promluvy o posledních věcech*. Praha: Krystal OP, 2014, s. 117–118.

⁶³ STOCK, Augustine. *The Method and Message of Matthew*. Collegeville: The Liturgical Press, c1994, s. 404.

Evangelista Matouš však, oproti Markovi, v úryvku z Getseman nevyjmenovává jednotlivé učedníky, ale výslovně zmiňuje pouze Petra a pak *oba Zebedeovy syny*. V evangeliu také vynechává pasáže o vzkříšení Jairovy dcery a adresování eschatologické řeči Petrovi, Janovi, Jakubovi a Ondřejovi. Může se zde jednat o zvýraznění vůdčí role Petra v kruhu Dvanácti?

Pokorný a Heckel⁶⁴ uvádějí, že „*Matouš přebírá Markův obraz Petra a propůjčuje mu ještě větší váhu.*“ I když Matouš nezmenšuje Petrovy omyly a selhání, činí z něj *základní kámen církve*, a to po Petrově velikonočném vyznání Syna Boha živého a Ježíšově výpovědi: „*Ty jsi Petr, a na té skále zbuduji svou církev, a brány podsvětí před ní neobstojí.*“ (Mt 16,15–20)⁶⁵

Stock⁶⁶ si dále všímá možné paralely mezi úvodem epizody v Getsemanské zahradě (Mt 26,36) a scénou obětování Izáka (Gn 22,5). Jedná se o verše:

Tu s nimi Ježíš přišel k jednomu dvorci zvanému Getsemany a říká učedníkům: ‚Zůstaňte tu a já se zatím půjdu tamhle pomodlit.‘ a

Abrahám řekl svým služebníkům: ‚Zůstaňte tu s oslem. Já a chlapec půjdeme až tam, budeme se klanět a navrátíme se k vám.‘

Podle Stocka⁶⁷ zde obě epizody vyjadřují mimořádnou víru v Boha, avšak, na rozdíl od Izákova příběhu, Ježíš vystupuje jako ten, kdo obět' nejen nabízí, ale obětí se ve skutečnosti sám stává.

2.1.3 Úzkost, smutek a strach

Jakmile sebou Ježíš vezme své nejbližší učedníky, začne pociťovat *děs a úzkost* (Mk 14,33b), resp. *smutek a úzkost* (Mt 26,37b).⁶⁸ Podle Donahuea a Harringtona⁶⁹ je Ježíšova situace v případě Marka popsána pomocí evangelistovy klasické vazby *začít se* dvěma infinitivy, které vyjadřují silné emoční projevy: *ekthambeisthai* (být naplněn hrůzou) a *adémonein* (být naplněn úzkostí). Brown⁷⁰ odkazuje na mnoho míst ve Starém

⁶⁴ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 505–506.

⁶⁵ Další příklady o Petrově výjimečné autoritě viz Mt 14,28–31 a Mt 17,24–27. K pojednání o obrazu učedníků u ostatních evangelistů viz POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 454–456.

⁶⁶ STOCK, Augustine. *The Method and Message of Matthew*, s. 403–404.

⁶⁷ Tamtéž, s. 403–404.

⁶⁸ ČEP volí u evangelisty Marka výraz: „*přepadla ho hrůza a úzkost*“, u evangelisty Matouše výraz: „*tu na něho padl zármutek a úzkost*“.

⁶⁹ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 409.

⁷⁰ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 153.

zákoně, zejména v žalmech, která popisují utrpení člověka, jenž prosí Boha o pomoc.⁷¹ Samotný výraz *ekthambeisthai* můžeme nalézt i v Sir 30,9 (v překladu LXX). Jeho význam lze vyjádřit jako hluboký zmatek a strach prožívaný i fyzicky, a to před úděsnou událostí, která má v blízké době nastat. Výraz *adémonein* má zase podle Browna⁷² základ v separaci člověka od druhých lidí, která ústí v tělesná a duševní muka. Ve Starém zákoně tento výraz zřejmě nenalezneme, ale můžeme jej číst ve Flp 2,26.

Evangelista Matouš, jak uvádí Harrington,⁷³ výraz *adémonein* ponechává, avšak, namísto výrazu *ekthambeisthai*, používá jemnější slovo *lypeisthai* (být smutný, rmoutit se). Ačkoli však je podle Ekeh⁷⁴ Matouš známý tím, že Markovo evangelium často upravuje a zjemňuje, v epizodě z Getsemanské zahrady následuje svůj předobraz velmi věrně. Nemá žádný zájem zmírnit Ježíšovu bolest, úzkost a osamění, jak se to často dělo v historii církve právě ze snahy odebrat Ježíši jeho lidskou podobu.

Podle Pokorného⁷⁵ „*Hlubka Ježíšovy úzkosti neodpovídá církevnímu pohledu, stále ohroženému monofyzitskými představami, v nichž má Ježíš jen jednu, božskou podstatu.*“ Pozdější literární zpracování mělo podle autora, i přes jednoznačné odmítnutí této hereze na 4. všeobecném koncilu v Chalcedonu v roce 451,⁷⁶ snahu vytvářet Ježíšův obraz tímto směrem a „*Líčit Ježíše jako toho, kdo chápe své utrpení jako Boží určení a snáší je se svrchovaností toho, kdo zná předem výsledek.*“

Verš. 34a (u Marka), resp. 38a (u Matouše) rozvíjí verš předchozí a oba evangelisté zachovávají stejné znění, když Ježíš říká svým nejbližším: „*Má duše je k smrti smutná.*“⁷⁷ Mírně se však liší jeho pokračování: „*zůstaňte tu a bděte*“ (Mk 14,34b) a „*zůstaňte tady a bděte se mnou*“ (Mt 26,38b).⁷⁸

Je otázkou, jestli kratší verze pouze kopíruje strohý a přímý Markův styl, nebo jestli chce tímto rozšířením Matouš vyjádřit Ježíšovo naléhání na své blízké, aby jej

⁷¹ Žl 22,15.31; Žl 31,10; Žl 39,13; Žl 43,2.5; Žl 55,5–6 či Žl 116,10–15. Velmi názorně je to vidět právě v *Modlitbě pomlouvaného*: „*Srdce se ve mně svíjí, padají na mne smrtelné úzkosti; pronikají mnou bázeň a chvění, svírá mě mrazení.*“ (Žl 55,5–6)

⁷² BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 153.

⁷³ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 401–402.

⁷⁴ EKEH, Amy. *The Garden as a Place of Agony*, s. 153.

⁷⁵ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 260–261.

⁷⁶ Papež Lev I. zde ex cathedra vyhlásil správné učení o spojení dvou přirozeností v jedné Kristově osobě – tzv. hypostatická unie. FRANZEN, August – FRÖHLICH, Roland – SMÉKAL, Bedřich. *Malé dějiny církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 70.

⁷⁷ ČEP uvádí u obou evangelistů: „*Má duše je smutná až k smrti.*“

⁷⁸ ČEP uvádí v případě Marka: „*Zůstaňte zde a bděte!*“, v případě Matouše „*Zůstaňte zde a bděte se mnou!*“

neopouštěli. Harrington⁷⁹ se klání k druhé možnosti, když tvrdí, že „*Matoušův přídavek ‚se mnou‘ podtrhuje osobní pouto mezi Ježíšem a jeho učedníky.*“ V dalších kapitolách ukáží, jak Ježíšova prosba o podporu při modlitebním zápase zůstala nevyslyšena.

Vraťme se ještě k tématu *smutné duše*. Podle Donahuea a Harringtona⁸⁰ nacházíme opět určité paralely mezi Ježíšovou výpovědí a starozákonními žalmy, zejména Žl 42,5–11 a Žl 43,5.⁸¹ Obrat *až k smrti* objevíme rovněž v Jon 4,8–9, kde se prorok kvůli skočci, jenž zahynul, hněvá k smrti a touží i sám zemřít. Vliv starozákonních textů na Markův popis Ježíšovy modlitby v Getsemanské zahradě vedl podle Pokorného⁸² některé badatele k závěru, že úryvek doplnil sám evangelista. Avšak, i přes inspiraci některých novozákonních textů zejména starozákonními žalmy,⁸³ je daný úryvek podle autora natolik neobvyklý a zároveň dobře dosvědčený, že je nutné epizodu v Getsemanské zahradě považovat za autentickou.

V Novém zákoně nalezneme ještě minimálně dva texty, které hovoří o Ježíšově úzkosti a utrpení. Jedná se o Jan 12,27 a Žid 5,7. Úryvkům se budu detailněji věnovat v následujících kapitolách.

Jak lze však vysvětlit Ježíšův strach a úzkost? Brown⁸⁴ udává následující možnosti:

- Opuštění od všech svých nejbližších;
- Snášení smrti prokletého (v odkazu na Gal 3,13);
- Ztotožnění s hříchem (2 Kor 5,21);
- Odkaz na trpícího služebníka (Iz 53,1–12);
- Opuštění od Boha Otce;
- Nejistota ohledně pochopení významu své smrti.

Sám Brown⁸⁵ se však klání k závěru, že vysvětlení je nutno hledat v eschatologickém kontextu události, vyjádřené např. v Mk 14,53–58, kde Ježíš hovoří o zboření a znovupostavení *Svatyně*⁸⁶ ve třech dnech. Dále v textu z Getseman bude Ježíš prosit Otce o odebrání kalichu utrpení a celá událost bude mít rovněž eschatologický ráz. Mírně

⁷⁹ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*, s. 402.

⁸⁰ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 410.

⁸¹ Více zde vynikne ČEP: „*Proč se tak trpce rmoutíš, má duše, proč ve mně úzkostně sténáš?*“ ČJB překládá mírněji: „*Proč bys, má duše, umdlévala a sténala nade mnou?*“ (Žl 42,6a.12 i Žl 43,5)

⁸² POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 261.

⁸³ Jedná se např. o hymnus ve Flp 2,5–11, konkrétně 8. verš: „... *ponížil se ještě víc a byl poslušný až k smrti, a to k smrti na kříži!*“

⁸⁴ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 154.

⁸⁵ Tamtéž, s. 154.

⁸⁶ Resp. *Chrám*, jak uvádí ČEP.

odlišný pohled pak nabízí MacArthur,⁸⁷ když vysvětluje Ježíšovo utrpení v závislosti na odčinění Božího hněvu za hřích lidí.

Podívejme se nyní na to, co je jádrem Getsemanského příběhu. Ježíš vstupuje do modlitebního zápasu za osud světa ...

⁸⁷ MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 116.

3.2. Modlitba k Otci: Ježíšův zápas (Mk 14,35–36; Mt 26,39; Lk 22,41–44)

3.2.1. Vzdálení od učedníků

Marek (Mk 14,35a) i Matouš (Mt 26,39a) uvádějí, že Ježíš „*Poodešel o kousek dále.*“⁸⁸ Oproti nim Lukáš (Lk 22,41a) vyjadřuje tuto situaci slovy: „*Potom od nich poodešel, co by kamenem dohodil.*“⁸⁹ Podle Browna⁹⁰ tento obrat nacházíme v klasickém řeckém překladu Bible, ale nikoli v Septuagintě. Není podle autora rovněž možné určit, zdali naznačuje menší vzdálenost než obrat Markův a Matoušův, a zdali učedníci mohli Ježíše i slyšet. MacArthur⁹¹ se naopak domnívá, že Lukáš tímto obratem myslí „*na doslech*“, neboť Ježíš chce, aby jeho modlitba prospěla i učedníkům.

Zajímavý je pohled na vyjádření Ježíšova postoje k modlitbě u jednotlivých evangelistů. Marek (Mk 14,35b) uvádí: „*padl na zem a modlil se*“, Matouš (Mt 26,39b) popisuje: „*padl tváří k zemi a takto se modlil*“ a Lukáš (Lk 22,41b) vyjadřuje tuto situaci jako: „*poklekl a modlil se takto*“.

Podle Donahuea a Harringtona⁹² vyjadřuje Marek oddělením Ježíše od učedníků a pádem na zem činnosti směřující k modlitbě. Současně však zachycuje tíseň ze situace, do které se Ježíš dostává. Tuto tzv. *prostraci* lze doložit i ve Starém zákoně.⁹³ Brown⁹⁴ si všímá toho, že Matouš, oproti Markovi, lehce zjemňuje Ježíšovo rozrušení.⁹⁵

Ještě výrazněji upravuje scénu Lukáš, který zcela opomíjí Ježíšův neklid, když uvádí, že pouze poklekl, což vyjadřuje běžnou pozici při modlitbě.⁹⁶ Lukáš tím chce podle Browna⁹⁷ ukázat Ježíše svým následovníkům jako vzor modlícího se člověka. Johnson⁹⁸ vysvětluje specifika Lukášova postoje tím, že evangelista spolu se svými helénskými čtenáři chápe stavy Ježíšova utrpení a bolesti vyjádřené Markem, resp. Matoušem,

⁸⁸ ČEP v obou případech překládá „*Poodešel od nich.*“

⁸⁹ ČEP překládá „*Pak se od nich vzdálil, co by kamenem dohodil.*“

⁹⁰ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 164.

⁹¹ MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 262.

⁹² DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 410.

⁹³ V Gn 18,2 vítá Abrahám tři neznámé postavy, které budou v textu dále označeny jako Bůh a andělé: „*Zvedl oči a hle, spatřil, že před ním stojí tři mužové; jakmile je uviděl, vyběhl jim od vchodu do stanu naproti a poklonil se až k zemi.*“ Stejně tak se v Gn 19,1 klaní andělům i Lot.

⁹⁴ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 164–165.

⁹⁵ Stejně jsme to viděli i v Mt 26,37.

⁹⁶ Tak můžeme vidět modlícího se Petra (Sk 9,40) či Štěpána, který se modlí se před svou smrtí (Sk 7,60).

⁹⁷ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 165.

⁹⁸ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 369.

v negativním smyslu. Proto Lukáš dané pasáže vynechává a Ježíše popisuje nejen jako proroka, ale i jako pravého filozofa.

Stejně tak Brown⁹⁹ na jiném místě uvádí důvod pro Lukášovo opomenutí Markových a Matoušových pasáží. V prostředí, kde Lukáš žil,¹⁰⁰ se určité emoce (např. smutek) jevily iracionální až hříšné a byly znakem nedostatku kontroly. Lukáš, který chtěl předejít nedorozuměním, vylíčil Ježíše jako Pána situace, a to v kontrastu k chybným učedníkům.

3.2.2. Markova dvojí řeč

Specifikum Markova vyprávění, oproti ostatním synoptikům, můžeme vidět v tom, že pasáže, které následují, popisuje dvakrát. Poprvé v nepřímé řeči: „... *modlil se, aby ho ta hodina, je-li to možné, minula.*“ (Mk 14,35c) a podruhé v řeči přímé: „*A říkal: ‚Abba (Otče)! Tobě je všechno možné: odejmi ode mne tento kalich; přesto, ne to, co já chci, ale co chceš ty!‘*“ (Mk 14,36) Matouš i Lukáš, oproti Markovi, zachovávají pouze řeč přímou.

Specifikum dvojí Markovy řeči se podle Browna¹⁰¹ snažili někteří badatelé vysvětlit tím, že Marek mohl vycházet ze dvou odlišných tradic, které zkombinoval, případně tím, že druhý verš vytvořil sám jako komentář k předchozímu. Brown¹⁰² však nachází zajímavé vysvětlení, když potřebnost obou veršů dokládá trojím Ježíšovým vyjádřením *utrpení, odmítnutí a ukřižování Syna člověka* v předchozích oddílech Markova evangelia, konkrétně v Mk 8,31,¹⁰³ 9,31¹⁰⁴ a 10,32–34.¹⁰⁵

3.2.3. Kalich

Viděli jsme, že v Mk 14,36 Ježíš prosí Otce, aby od něj odejmul kalich. Matouš (Mt 26,39) i Lukáš (Lk 22,42) hovoří obdobně. Co vyjadřuje tento *kalich*?

⁹⁹ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 158.

¹⁰⁰ V Římské říši v daném období byl jedním z nejvýznamnějších filozofických směrů stoicismus, jehož hlavní myšlenkou bylo žít v souladu s přírodou a oproštění od všech vášní. ŠTĚPÁNEK, Miroslav – KOŽEŠNÍK, Jaroslav (ed.). *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. Praha: Academia, 1982, s. 418.

¹⁰¹ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 165–166.

¹⁰² Tamtéž, s. 165–166.

¹⁰³ „*A začal je učít: ‚Syn člověka musí mnoho vytrpět, být zavržen od starších, velekněží a zákoníků, být zabit a po třech dnech vstát z mrtvých.‘*“

¹⁰⁴ „*Neboť poučoval své učedníky a říkal jim: ‚Syn člověka je vydáván do rukou lidem a ti ho zabijí, a až bude zabit, vstane po třech dnech z mrtvých.‘*“

¹⁰⁵ „*Znovu si k sobě vzal těch Dvanáct a začal jim říkat, co se s ním stane: ‚Hle, jdeme vzhůru do Jeruzaléma a Syn člověka bude vydán velekněžím a zákoníkům; odsoudí ho k smrti a vydají ho pohanům, budou se mu posmívat, plivat na něho, zbičují ho a zabijí a on po třech dnech vstane z mrtvých.‘*“

Pokorný,¹⁰⁶ s odkazem na Jer 25,15, hovoří o kalichu utrpení a Božího hněvu. Ježíš prosí Otce, aby nemusel nastávající muka a riziko smrti podstupovat. Donahue a Harrington¹⁰⁷ vysvětlují, že ve Starém zákoně pojem kalich často užívali proroci, aby popsali strasti, které Jahve sešle na hříšníky či nepřátele Izraele. Můžeme to vidět např. ve Žl 75,8.¹⁰⁸ Tímto směrem vysvětluje jeho užití v Novém zákoně i MacArthur,¹⁰⁹ podle kterého Ježíš trpí, protože bude muset vypít kalich Božího hněvu, aby byl hřích potrestán.¹¹⁰

Také Brown¹¹¹ nachází pasáže v Novém zákoně, které se s tématem kalichu pojí. Jedná se zejména o Zj 14,9–10 a Zj 16,19. Stěžejním místem, podle kterého je však nutno podle některých badatelů¹¹² úryvek v Getsemanské zahradě vykládat, je Mk 10,35–40.¹¹³ Zde Zebedeovi synové Jakub a Jan žádají Ježíše, zdali mohou v Božím království zasednou po jeho pravici a levici:

Ježíš jim řekl: „Nevíte, oč žádáte. Můžete pít kalich, který budu pít já a být pokřtěni křtem, jímž budu pokřtěn já?“ Řekli mu: „Můžeme.“ Ježíš jim řekl: „Kalich, který budu pít já, pít budete a křtem, jímž budu pokřtěn já, pokřtěni budete; ale není na mně, abych usazoval po své pravici nebo po své levici, tam zasednou ti, jimž to bylo určeno.“

Podle Browna¹¹⁴ je nejlépe interpretovat tento text způsobem, že Jakub a Jan jsou vyzváni k účasti na pití kalichu utrpení, který Ježíš již začal pít,¹¹⁵ a jež vyústí v Ježíšovo odsouzení, mučení a ukřižování. V odkaze na Řím 6,3, udává Brown, že učedníci jsou žádáni, zdali jsou schopni „*ponořit se do vod utrpení ve svém prohlášení o Božím království*“ tak, jak to udělal a udělá sám Ježíš. S tímto názorem se zdá být v souladu i Harrington,¹¹⁶ podle něhož je užitím obrazu kalicha naznačeno, že Ježíš se musí naučit vyrovnat s utrpením, které bude následovat.¹¹⁷

¹⁰⁶ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 263.

¹⁰⁷ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 410–411.

¹⁰⁸ „*Jahve má v ruce číši, nápoj plný šumícího vína; naleje z něho, oni budou srkat jeho sedlinu, budou pít všichni bezbožníci země.*“ Další odkazy, které uvádí Donahue a Harrington, jsou Iz 51,17; Jr 51,7 a Ez 23,33.

¹⁰⁹ MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 116

¹¹⁰ Podle autora Ježíš ponese lidské hříchy a sám bude terčem Božího hněvu v jeho plné síle. Tato interpretace se však nezdá, že vysvětluje skutečnou podstatu kalichu.

¹¹¹ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 169.

¹¹² Srov. BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 169–170; POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 263 a DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 410–411.

¹¹³ Srov. Mt 20,20–23.

¹¹⁴ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 169–170.

¹¹⁵ Brown se odkazuje na přítomný čas v Mk 10,38, který udává i ČEP: „... *Můžete pít kalich, který já piji, nebo být pokřtěni křtem, kterým já jsem křtěn?*“ (Avšak ČJB překládá verše v čase budoucím!)

¹¹⁶ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*, s. 402.

¹¹⁷ Všimněme si i pozdějšího Janova odkazu k tomuto tématu, když Ježíš při svém zatýkání říká důrazně Petrovi: „*Zastrč ten meč do pochvy. Což nemám pít kalich, který mi dal Otec?*“ (Jan 18,11)

Neméně důležitým místem, které poukazuje k danému motivu, je podle Donahuea a Harringtona¹¹⁸ rovněž Mk 14,22–24:¹¹⁹

A když jedli, vzal chléb, požehnal ho, rozlámal a dával jim se slovy: ‚Vezměte, toto je mé tělo.‘ Potom vzal kalich, vzdal díky a dal jim ho a oni všichni z něho pili. A řekl jim: ‚Toto je má krev, krev smlouvy. Prolévaná za mnohé.‘

Brown¹²⁰ uvádí, že pro některé badatele se jeví jako pohoršující rozpor mezi tím, když Ježíš při Večeři Páně nabízel učedníkům kalich své krve, a nynější situaci, kdy prosí Otce o odejmutí kalichu utrpení. Autor však vysvětluje, že zde můžeme ve skutečnosti vidět učení o dvojí Ježíšově přirozenosti, Božské i lidské, která je schopna se učit poslušnosti tváří v tvář utrpení, od něhož nebyl ušetřen ani Boží syn.

Pokorný a Heckel¹²¹ si rovněž v tomto kontextu všímají Ježíšova oslovení *Abba – Otče*, které je podle autorů pouze v Getsemanské zahradě tak intenzivní a blízké, a to právě v situaci, kdy je vztah Ježíše a Otce radikálně zpochybněn. Podle badatelů chce Marek tímto zvoláním vyjádřit jejich úzké sepjetí v situaci Synovy úzkosti a zoufalství. Na základě této skutečnosti si mohou učedníci domýšlet, že „člověk není Bohem opuštěn ani ve svém utrpení, ani tehdy, když Boží pomoc nijak bezprostředně nepocituje“.¹²²

3.2.4. Hodina

Jak jsme viděli v předchozím textu, Ježíš v Mk 14,35 prosí, aby jej minula ta *hodina*. Později v Mk 14,41 bude Ježíš říkat, že ta *hodina* již nadešla. Matouš verše uvádí obdobně, když Ježíš sděluje učedníkům, že ta *hodina* je zcela blízko (Mt 26,45). Lukáš o hodině nemluví, ale nalezneme pasáže u evangelisty Jana, které vypadají, že popisují stejnou událost:

Ježíš jim odpovídá: ‚Hle, nadešla hodina, kdy má být oslaven Syn člověka.‘ (Jan 12,23)¹²³

Nyní je má duše zneklidněna. A co mám říct? Otče, zachraň mě od této hodiny! Ale právě proto jsem na tu hodinu přišel (Jan 12,27).

¹¹⁸ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 410–411.

¹¹⁹ Srov. Mt 26,26–29 a Lk 22,15–20.

¹²⁰ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 170–171.

¹²¹ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 445–446.

¹²² Tamtéž, s. 446.

¹²³ Při příchodu do Jeruzaléma někteří Řekové, kteří přijali židovskou víru, touží vidět Ježíše, o němž slyšeli vyprávět. Ondřej a Filip k Ježíši přicházejí s touto jejich prosbou.

Donahue a Harrington¹²⁴ uvádějí, že metafora hodiny v Mk 14,35 znamená totéž, co metafora kalicha v Mk 14,36. Hodina podle autorů nejspíše ukazuje na Ježíšovo utrpení a smrt, současně však, v souvislosti s Mk 13,32, vyjadřuje apokalyptický okamžik.

Podobně udává i Brown,¹²⁵ který odkazuje na Dan 11,35.40 a 12,1.4, kde svatopisec hovoří o velkých bitvách na konci času, které budou spojeny s obrovským utrpením a zásahem archanděla Michaela, jenž zjeví lidem Boží vůli. Dále upozorňuje, že v Markově evangeliu nalezneme mnoho pasáží,¹²⁶ kde Ježíš při ohlašování Božího království naráží na svého největšího protivníka – Satana, který se mu staví do cesty.¹²⁷

Podle Moloneye¹²⁸ znamená hodina u evangelisty Jana hodinu nadcházející smrti spolu s jeho vyvýšením, oslavením a „*shromážděním rozptýlených Božích dětí v jedno*“. Porsche¹²⁹ zase verše Janova evangelia komentuje jako Ježíšovo vyjádření souhlasu s touto hodinou utrpení. To je rovněž podle autora důvodem, proč Jan epizodu v Getsemanské zahradě téměř celou vynechává. Duchovní zápas Ježíše není nutné ukázat, protože Ježíš již zde souhlasil s tím, že nebude Otcově vůli odporovat.

Naopak, podle Součka¹³⁰ Jan perikopu vynechává z obav, co by znázornění Ježíšova modlitebního zápasu způsobilo mezi jeho čtenáři. Podle autora je mlčení evangelisty záměrné, danou látku totiž musel znát, ale vyrovnal se s ní způsobem, že ji podal nikoli v celku, nýbrž v jednotlivých úryvcích na různých částech svého evangelia. To učinil způsobem, který neponechává pochybnosti o Ježíšově svrchovanosti a souladu jeho rozhodnutí a jednání s rozhodnutím a jednáním svého Otce.

Pokorný a Heckel¹³¹ rovněž poukazují na skutečnost, že absencí epizody v Getsemanské zahradě není možné zdůvodňovat Janovu neznalost dané látky, ale spíše autorovu svobodu při výběru a formování svého evangelia. Jan nahrazuje tuto epizodu velebnější modlitbou,¹³² ale zároveň činí odkazy k samotné události. Obsahově tak podle autorů „*Jan modlitbu spojuje s ústředním motivem své christologie – ,hodinou*.“¹³³

¹²⁴ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 410–411.

¹²⁵ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 167–169.

¹²⁶ Viz Mk 1,13,23,32,39; 4,15; 5,8; 6,7,13; 7,25.

¹²⁷ V Mk 8,31–33 dokonce Satan využije Petra, aby se postavil proti Božímu plánu.

¹²⁸ MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana*, s. 374.

¹²⁹ PORSCH, Felix. *Evangelium sv. Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s.177–178.

¹³⁰ SOUČEK, Josef B. *Utrpení Páně podle evangelií*, s. 102–103.

¹³¹ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 584.

¹³² Jan 17.

¹³³ POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona*, s. 446.

Vše tedy nasvědčuje, že hodina se vztahuje jak k historické události vydání Ježíše do rukou hříšníků (Mk 14,41), tak i k události eschatologické, neboť „*utrpení a ukřižování Ježíše je jak osobní zkouškou samotného Ježíše, tak i částí kosmického boje*“.¹³⁴

3.2.5. Agónie, anděl a krvavé slzy

Zastavme se nyní u specifika Lukášova evangelia. Jediný tento evangelista do textu vkládá verše o přítomnosti anděla, který posiluje Ježíše v modlitbě.

Tu se mu zjevil anděl z nebe a posiloval ho. Upadl do smrtelné úzkosti, modlil se naléhavěji a jeho pot byl jako veliké kapky krve kanoucí na zem (Lk 22,43–44).

Badatelé se prou, zdali jsou tyto verše původní, nebo zdali byly do úryvku vloženy později. Potíž totiž může být v tom, že se nenacházejí v některých významných rukopisech. Johnson¹³⁵ se kloní k názoru, že verše autentické jsou, neboť zjevení nebeských bytostí najdeme u Lukáše na více místech,¹³⁶ a sloveso *posilovat* je evangelistovy rovněž známé.¹³⁷ K podobnému závěru dospívá i Müller.¹³⁸

Opačný názor pak zastává Souček,¹³⁹ podle kterého jsou verše pravděpodobně velmi starou vsuvkou, jež byla do textu vložena jak ze snahy o „*barvitou názornost*“, tak i z důvodu, aby se ukázalo, že Ježíšovu modlitbu Otec vyslyšel.

Podle Browna¹⁴⁰ se, co do stylu a slovníku, daná pasáž z novozákonních autorů nejvíce podobá Lukášovi. Pokud by byla do Písma přidána později (nejspíše ve 2. nebo 3. století), mohlo to být z důvodu potřeby zdůraznit Ježíšovu lidskou podstatu. V té době se totiž církve potýkala s heretickými hnutími *gnosticismu* a *doketismu*, popírajícími kladnou hodnotu materie, resp. skutečné Ježíšovo tělo. Sami církevní otcové Justin a Irenej se na dotyčný úryvek odvolávají, když se vůči těmto hnutím vymezují.

Nicméně někteří pozdější opisovatelé Lukášova evangelia mohli mít podle Browna¹⁴¹ důvod pasáž vynechat, a to i z důvodu, že bylo těžké sladit učení o Ježíšově svrchované vládě nad anděly s textem evangelia, který uvádí, že anděl Ježíše v modlitbě posiloval.

¹³⁴ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 168.

¹³⁵ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 366.

¹³⁶ Lk 1,11.13.18.26; 2,9–10.13; 4,3; 9,30–31; 24,23; Sk 5,19; 8,26; 10,3.22; 11,13; 12,7–15 či 27,23.

¹³⁷ Viz Sk 9,19.

¹³⁸ MÜLLER, Paul-Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 160.

¹³⁹ SOUČEK, Josef B. *Utrpení Páně podle evangelií*, s. 97.

¹⁴⁰ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 182.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 184.

Někteří židovští a pohanští autoři totiž podle autora zmíněnou pasáž o „*Ježíšově slabosti*“ používali jako argument proti jeho Božskému původu.

Tridentský koncil v roce 1546 pak na základě dohadů schválil celý text jako kanonicky platný, i když ohledně Lukášova autorství nebyl stanoven definitivní verdikt.¹⁴²

Dalším specifikem Lukášova evangelia je užití výrazu *agónie*. Ačkoli Jeruzalémská Bible ani Český ekumenický překlad Písma tohoto slova neužívají,¹⁴³ podle Ekeh¹⁴⁴ byl řecký výraz *agónia* Lukášem zvolen záměrně, neboť v běžné mluvě té doby znázorňoval úsilí zápasníka bojujícího v aréně, příp. atleta běžícího náročný závod. Lukáš tímto výrazem mohl čtenářům ukázat člověka při intenzivním vypětí všech fyzických i mentálních sil. Je to obraz, který si podle Ekeh¹⁴⁵ zapamatujeme a který nás samotné vpravuje do děje, jako bychom prožívali náš vlastní zápas.

O přirovnání ke sportovci hovoří i Johnson,¹⁴⁶ podle něhož je výraz *agónia* odvozen od slova *agón*, označujícího „*takové zápolení, do jakého se pouštějí zápasníci*.“ Podle autora se jedná o jediný výskyt tohoto slova v Novém zákoně, avšak jeho slovesná podoba *agónizomai* je na více místech Písma použita ve významu *zápasu*.¹⁴⁷

Podle Browna¹⁴⁸ Lukášova paralela s atletem nabízí vysvětlení i následujícímu verši o *krvavém potu*. Ježíš vstupuje do velké zkoušky o osud lidstva jako atlet, který nervózně čeká na startu před důležitým závodem, což je spojeno s velkým vypětím a silným pocením.

Na otázku, zdali Ježíš skutečně potil krev, se jednotliví autoři rozcházejí. Brown, s odvoláním na Holzmeistera,¹⁴⁹ uvádí, že výraz *kapky krve* byl starověký medicínský výraz a ve spojení s termínem *padat* znamenal v tehdejší lékařské mluvě *zhoršení nálady*.¹⁵⁰ Takto by jej Lukáš podle Browna¹⁵¹ mohl použít, aniž by jej někteří jeho čtenáři měli tendenci zpochybňovat.

¹⁴² K této diskuzi i následujícím vyjádřením Magisteria viz BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 180–184.

¹⁴³ ČJB překládá verše jako „*upadl do smrtelné úzkosti*“, ČEP jako „*Ježíš v úzkostech zápasil*.“ V žádném českém překladu jsem výraz *agónie* nenalezl, v anglických překladech je užití tohoto výrazu běžné, např. King James Version uvádí: „*And being in agony he prayed more earnestly*.“ <https://www.bibleserver.com> [2017-05-29]

¹⁴⁴ EKEH, Amy. *The Garden as a Place of Agony*, s. 154–155.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 156.

¹⁴⁶ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 366

¹⁴⁷ Lk 13,24; Jan 18,36; 1 Kor 9,25; Kol 1,29; 4,12; 1 Tim 6,12 či 2 Tim 4,17.

¹⁴⁸ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 189.

¹⁴⁹ HOLZMEISTER, U. *Exempla sudoris sanguinei*. In BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 185.

¹⁵⁰ Zmínku o tomto užití nalezneme již u Aristotela. BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 185.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 185.

Jiné medicínské vysvětlení naproti tomu hovoří o jevu známém jako *hematidrosis* (míšení krve s potem).¹⁵² Tohoto vysvětlení se drží i MacArthur,¹⁵³ podle něhož Kristus sám na jiných místech prohlásil, že jej jeho utrpení dovedlo na pokraj smrti.¹⁵⁴ Tento jev zmiňuje i Keener,¹⁵⁵ avšak ohledně jeho užití v daném úryvku není zcela přesvědčen. Podle autora mohou verše rovněž znamenat, že se Ježíš potil tak silně, že to vypadalo, jako by potil krev.

Také podle Johnsona¹⁵⁶ nehovoří Lukáš o situaci, že Ježíš v návalu stresu potil krev, nýbrž pouze přirovnává míru potu s kapkami krve. Metaforického přirovnání se drželi podle Browna i někteří křesťanští představitelé.¹⁵⁷ Naproti tomu však verzi, že se jednalo o skutečnou krev, zastávali i významní církevní otcové, např. Irenej.¹⁵⁸ Jiní autoři v tom zase spatřovali přímo Boží zázrak.¹⁵⁹

Brown¹⁶⁰ si však všímá i specifického zaměření Lukášova úryvku, který podle autora nabízí paralely k veršům popisujícím mučednictví prvních Židů či křesťanů. V Dan 3 jsou do ohnivé pece vrženi tři Židé, kteří se odmítli klanět zlaté soše. Tu nechal postavit král Nabuchodonozor. Daniel popisuje, že k nim sestoupil anděl Páně, vypudil plamen ven a ochránil je před smrtí. Kapitola vrcholí vyznáním krále, který velebí Boha Židů (Dan 3,28).¹⁶¹ Spojení s andělem nalezneme i v úryvku o kamenování Štěpána.¹⁶²

Tato podobnost s martyrologickými texty nám podle Browna¹⁶³ nabízí vhled do toho, jak Lukáš komponoval své evangelium. Chtěl zřejmě ukázat zjevení nebeského posla jako Boží láskyplnou odpověď člověku, který je sužován nespravedlivým pronásledováním.

¹⁵² Jeho příčinou většinou bývá nadměrné fyzické vypětí či extrémní utrpení. Následkem toho se rozšíří podkožní kapiláry a po jejich prasknutí se krev smísí s potem. MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 262.

¹⁵³ Tamtéž, s. 262

¹⁵⁴ Srov. Mt 26,38; Mk 14,34.

¹⁵⁵ KEENER, Craig S. *The IVP Biblebackground Commentary: New Testament*, s. 251.

¹⁵⁶ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 366.

¹⁵⁷ Např. Fotios, Theophylact či Euthymius Zigabenus. BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 185.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 185.

¹⁵⁹ Např. Strauss, Dibelius či Feuillet. Tamtéž, s. 185.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 187–189.

¹⁶¹ Podobně hovoří i Dan 10,16–19, popisující vidění, ve kterém prorokovi dodává sílu anděl.

¹⁶² „Všichni, kdo zasedali ve veleradě, se na něho upřeně dívali a viděli, že se jeho tvář podobá tváři anděla.“ (Sk 6,15)

¹⁶³ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 188.

3.2.6. Modlitba Páně

Je diskutován vztah Ježíšovy modlitby v Getsemanské zahradě a modlitby Otčenáš, uvedené v Matoušovu (Mt 6,9–13), resp. Lukášovu evangeliu (Lk 11,2–4). Harrington¹⁶⁴ uvádí tři možná vysvětlení:

- Ježíš v Getsemanské zahradě vědomě odkazuje k modlitbě Páně;
- Oba evangelisté upravili modlitbu v zahradě tak, aby se modlitbě Páně podobaly;
- Ježíš učil své učedníky modlitbě Páně na Olivové hoře.

Limbeck¹⁶⁵ si všímá zejména podobnosti Ježíšovy třetí prosby v Getsemanské zahradě: „*Otče můj, řekl, nemůže-li mě tento kalich minout, aniž bych jej pil, ať se děje tvá vůle!*“ (Mt 26,42b), a druhé prosby v modlitbě Otčenáš „*bud' vůle tvá*“ (Mt 6,10b). Podle autora Matouš jako jediný z evangelistů činí tuto přímou narážku, a to z důvodu, aby Ježíše ukázal i v utrpení jako skutečného Božího syna.

Je však zajímavé, že i Lukášův Ježíš v Getsemanech prosí: „*Otče, chceš-li, odejmi ode mne tento kalich! Ale ne má, nýbrž tvá vůle se staň!*“ (Lk 22,42) Přesto však, Lukášova kratší verze modlitby Páně prosbu „*bud' vůle tvá*“ neobsahuje.¹⁶⁶

Podle Browna¹⁶⁷ evangelisté Matouš a Lukáš mohli komponovat svá evangelia tak, aby ukázali konzistentnost Ježíšova konání. Ten totiž nejprve sděluje učedníkům, jak se mají modlit, a následně v ohrožení smrti sám k této modlitbě pokleká (resp. padá na zem). Pro čtenáře evangelií se tu tedy mohl ukázat jednoznačný vzor, jak se v podobné situaci chovat.

Donahue a Harrington¹⁶⁸ si rovněž všímají této spojitosti, navíc je podle autorů modlitba Páně modlitbou za příchod Božího království. To je vyjádřeno v prosbě „*přijď království tvé*“ (Mt 6,10a i Lk 11,2c), čímž epizoda v Getsemanské zahradě získává eschatologický rozměr.

Brown¹⁶⁹ uvádí i další paralely. Matouš a Marek po žádosti o odebrání kalichu ukazují Ježíše, jak nabádá učedníky: „*Bděte a modlete se, abyste nepřišli do pokušení.*“

¹⁶⁴ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*, s. 402.

¹⁶⁵ LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Marka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 263.

¹⁶⁶ Lukáš nicméně tento výraz používá např. při Pavlově chystané cestě do Jeruzaléma (Sk 21,14).

¹⁶⁷ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 178.

¹⁶⁸ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 414.

¹⁶⁹ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 177.

(Mt 26,41a i Mk 14,38a)¹⁷⁰ To kopíruje Matoušovu šestou prosbu v modlitbě Otčenáš „*A neuved' nás do pokušení*“ (Mt 6,13a), resp. Lukášovu pátou prosbu: „*Neuved' nás v pokušení*.“ (Lk 11,4c) Takové podobnosti nemohou být podle autora náhodné, ale ukazují na to, že modlitba Páně byla již v raném křesťanství spojená s osobou Ježíše, současně existovalo povědomí o jeho zápasu i modlitbě k Otci v blížícím se okamžiku smrti.

Odkaz na modlitbu Páně ovšem najdeme i v evangeliu svatého Jana. V Jan 17,15 čteme: „*Neprosím tě, abys je vzal ze světa, ale abys je uchoval od Zlého*“, což vypadá jako evidentní narážka na Matoušovu sedmou prosbu „*ale zbav nás od zlého*“ (Mt 6,13b). Podle Browna¹⁷¹ zde můžeme vidět stejnou paralelu jako u synoptiků, a to nás opravňuje k závěru, že Ježíšova modlitba v Getsemanské zahradě byla inspirována již v té době existující a známou modlitbou Otčenáš.¹⁷²

3.2.7. Smysl Ježíšovy modlitby

Nyní se dostáváme ke stěžejní části úryvku, a to k samotné Ježíšově modlitbě. Ta podle Mrázka¹⁷³ připomíná Jákobův zápas u brodu Jabok (Gn 32,23–33).¹⁷⁴ Jákob zde také sám v noci bojuje s Bohem, vyzískává si však, na rozdíl od Ježíše, požehnání. Ježíš zůstává zdánlivě nevyslyšen v samotě a mlčení. Avšak, základní smysl modlitby se zdá být velmi podobný.

Na výsledku zápasu bude záležet celý osud lidstva. Ježíš nesmí selhat, protože by to podle Goodinga¹⁷⁵ znamenalo, že vše bude navždy ztraceno. Ježíš podle autora čelí velkému pokušení, aby se vyhnul boji a utekl, neboť nepřítel v podobě pekelných mocností a zlých či jen nevědoucích lidí je drtivě silný.

Pokorný¹⁷⁶ uvádí, že Ježíš mohl mít určité představy, jak by bylo možné tomuto utrpení uniknout.

Jako jednou z možností mohl počítat s tím, že bude vzat do nebe jako Henoch (Gn 5) nebo Eliáš (2 Kor 2), nebo že království Boží přijde ještě před jeho smrtí. Tím byl jeho vnitřní boj tak těžký.

¹⁷⁰ Srov. Lk 22,46b.

¹⁷¹ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 177

¹⁷² Stejně tak nachází Brown paralelu mezi Jan 12,28a „*Otče, oslav své jméno!*“, a první prosbou modlitby Páně „*Otče, posvět' se jméno tvé*.“ (Lk 11,2b), resp. „*posvět' se jméno tvé*“ (Mt 6,9c). Tamtéž, s. 177.

¹⁷³ MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s. 445.

¹⁷⁴ Tento přírám zmiňuje i Johnson. JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 369.

¹⁷⁵ GOODING, David. *Lukášovo evangelium: neboť Syn člověka přišel, aby hledal a spasil, co zahynulo*. Praha: Návrat domů, 1994, s. 277.

¹⁷⁶ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 262.

Domnívám se, že v takové situaci by bylo lidsky pochopitelné, kdyby Ježíš „z boje vycouval“. Trpí, je opuštěný od učedníků a ostatní lidé mu nerozumí, chtějí triumfální vítězství mesiáše, osvobození z područí Římanů. Ježíš ví, že tyto představy nemůže a nechce naplnit, jeho cesta je tichá, poslušná vůli Otce, který se zdá být v tuto chvíli vzdálený.

Velmi zajímavě popisuje tento boj Gooding.¹⁷⁷ Ježíš, který před několika dny v královském průvodu a za hlasitého jásání kolemstojících sjížděl z Olivové hory do Jeruzaléma, nyní na této hoře klečí a prosí Otce za odejmutí kalichu utrpení. Jediná možnost, jak zachránit lidi, kteří Ježíše mezitím zavrhli, odmítli a znesvětili Chrám, je přijmout jejich osud na sebe.

Měl-li být Jeruzalém, Izrael i celý svět vůbec kdy přiveden k poslušnosti Bohu, musí to začít zde: Mesiáš sám musí uvést Boží vůli na zemi tím, že se jí podřídí.¹⁷⁸

Nyní se modlitba v Getsemanské zahradě ukazuje jako klíčová v celém pašijovém příběhu. Zde totiž Ježíš bojuje nejen o své, ale především o naše vítězství. Následující události vrcholící na kříži budou, jak uvádí Mrázek,¹⁷⁹ již jen dohrou tohoto zápasu.

Ježíš si kleká a podřizuje se nejen za sebe, ale i za celý Izrael a ve skutečnosti za celé lidské pokolení. Apoštol Pavel tuto událost zmiňuje v Řím 5,19:

Jako totiž neposlušností jediného člověka se stalo celé množství hříšníků, tak poslušností jednoho jediného se celé množství stane spravedlivými.

Ježíš tedy přináší oběť za nás. Je podle Goodinga¹⁸⁰ logické, že při tom musí trpět, že prosí o odebrání kalichu, protože tento úděl je nesmírně bolestivý. Avšak, aby Ježíš zůstal pravdivý, jiné cesty není, tajemná Otcova vůle se ukáže až později.

Limbeck¹⁸¹ se v této souvislosti domnívá, že existují v životě situace, kdy jsou bolest a někdy i smrt nevyhnutelné. Pokud bychom se chtěli zabývat otázkou, proč Bůh Ježíše nevslyšel, měli bychom se podle autora nejprve ptát, co by toto vyslyšení znamenalo.

Kdyby byl Bůh Ježíše zachránil z této nebezpečné, smrtelné situace, kdyby mu skutečně poslal ‚více než dvanáct legií andělů‘ (Mt 26,53), nebo kdyby mu aspoň přikázal, aby se zachránil útekem přes Olivovou horu do judské pouště, než se vlny v Jeruzalémě uklidní, nebylo by se pak celé Ježíšovo zvěstování stalo úplně nevěrohodným?¹⁸²

¹⁷⁷ GOODING, David. *Lukášovo evangelium*, s. 276–278.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 277.

¹⁷⁹ MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s. 445.

¹⁸⁰ GOODING, David. *Lukášovo evangelium*, s. 277.

¹⁸¹ LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Marka*, s. 184.

¹⁸² Tamtéž, s. 184.

Bylo by pak podle autora problematické obhájit i verše uvedené v Mk 8,34b–35:

Chce-li někdo jít za mnou, zapři sám sebe, vezmi na sebe svůj kříž a následuj mě. Kdo si totiž chce zachránit život, ztratí jej, ale kdo svůj život ztratí kvůli mně a evangeliu, zachrání jej.

Ježíš by se útekem podle Limbecka¹⁸³ s „dobrým svědomím“ vyhnul kříži, ale jeho slova by neměla váhu, kdyby sám nešel příkladem.

Podle Mrázka¹⁸⁴ zůstává Ježíš až do doby modlitby v Getsemanech „pánem situace“. Sám si určuje místa, kam půjde a co bude dělat. Pokud jej chtějí dostat do úzkých nebo mu jinak ublížit, situaci elegantně vyřeší. Avšak, na konci epizody v Getsemanech již nebude mít osud ve svých rukách. Budou ho zraňovat a on to bude tiše a trpělivě snášet, neboť není Otcova vůle, aby se situaci vzepřel.

Cesta na kříž je otevřena ...!

¹⁸³ LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Marka*, s. 184.

¹⁸⁴ MRÁZEK, Jirí. *Evangelium podle Matouše*, s. 444.

3.3. Trojí příchod k učedníkům: Výzva k bdělosti a Ježíšovo (i naše) vítězství (Mk 14,37–42; Mt 26,40–46; Lk 22,45–46)

3.3.1. Rozdíly jednotlivých evangelistů

V poslední části úryvku zaznamenáváme u jednotlivých evangelistů největší rozdíly. Zatímco Marek a Matouš sledují podobnou linii vyprávění, Lukáš uvádí velmi zkrácenou verzi. Důvodem je, jak bylo uvedeno dříve, že Lukáš staví úryvek v jeden celek s následujícími událostmi Ježíšova zatčení, a také evangelistova tendence vynechávat některé pasáže.

Zatímco Marek a Matouš popisují tři Ježíšovy příchody k učedníkům, resp. tři Ježíšovy modlitby k Otci, Lukáš uvádí pouze jednu modlitbu a jeden příchod. Tato odlišná kompozice vede některé badatele¹⁸⁵ k názoru, že epizoda v Getsemanské zahradě vychází ze dvou různých zdrojů. Podle Browna¹⁸⁶ lze však odlišnosti vysvětlit na základě specifického přístupu každého evangelisty.

Marek podává slovně výčet tří příchodů k učedníkům, avšak nijak numericky nezdůrazňuje tři Ježíšovy modlitby. Hlavním evangelistovým záměrem je ukázat zejména selhání učedníků a neposkytnutí podpory svému Učiteli.¹⁸⁷

Matoušův zrak je zase primárně zaměřen na Ježíšovu modlitbu. Evangelista vypočítává její tři fáze, na rozdíl od tří příchodů k učedníkům, jak to činí Marek, a předkládá nám tuto modlitbu jako vzor modlitby naší. Takový model mohl být podle Browna¹⁸⁸ rozvinut v mysli svatopisce, nebo převzat ze starozákonních textů.¹⁸⁹ Ukazuje nám, že Ježíš neskončil s modlitbou, dokud si nebyl úplně jistý, že zná Otcovu vůli. Rovněž v 1 Sam 3,2–8 nacházíme podobný prvek. Jahve zde třikrát volá Samuela k Elimu, než stařec rozpozná, že se jedná skutečně o Boží hlas.¹⁹⁰

Podle Součka¹⁹¹ evangelista trojím obrácením Ježíše k Otci vyjadřuje, že šlo o skutečný modlitební zápas, v němž se postupně Otcova i Ježíšova vůle dotvářela.

¹⁸⁵ K. H. Kuhn, Léon-Dufour či Lescow. BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 220.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 203.

¹⁸⁷ Podobně varovný moment nacházíme i v trojím Petrově zapření Ježíše (Mk 14,29–31; 66–72).

¹⁸⁸ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 203–204.

¹⁸⁹ Žl 55,18 udává tři žalmistovy modlitby v průběhu dne. V Dan 6,11 se prorok třikrát denně modlí a chválí Otce. Zajímavá je i poznámka v 2 Kor 12,8, kde Pavel třikrát prosí Pána o odebrání *ostny* z těla.

¹⁹⁰ Srov. 1 Sam 20,20–22; 35–39.

¹⁹¹ SOUČEK, Josef B. *Utrpení Páně podle evangelií*, s. 101.

Brown¹⁹² si zase všímá rozdílu mezi první a druhou, resp. třetí modlitbou, kdy z prosby: „*Otče můj, je-li možné, ať mě tento kalich mine!*“ (Mt 26,39b), přechází Ježíš do vyjádření: „*Otče můj, nemůže-li mě tento kalich minout ...*“ (Mt 26,42b) Podle autora lze tuto změnu interpretovat jako Ježíšovo uvědomění si Božího mlčení, a to ve smyslu rozhodnutí kalich neobjímat.

Lukáš úryvek pojímá odlišným způsobem. Podle Browna¹⁹³ chce postavit do centra události Ježíše jako spojnicí obou příběhů v zahradě, tj. modlitebního zápasu a následného zatčení. Epizoda v zahradě je rovněž zkrácena, aby se Lukáš vyhnul skutečností, které by nemusely být kladně přijaty jeho čtenáři, jak si ukážeme v následujícím textu. Navíc není podle autora již důležité zdůrazňovat celý průběh modlitby, když Otec na modlitbu reaguje sesláním podporujícího anděla.

3.3.2. První příchod k učedníkům

Když se Ježíš po modlitbě poprvé vrátí k učedníkům, nalézá je spící. U Marka čteme: „*Přichází a shledává, že oni spí; a říká Petrovi: „Šimone, ty spíš? Neměl jsi sílu jednu hodinu bdít?“*“ (Mk 14,37)¹⁹⁴

Badatelé se prou, zdali se zde jedná o všechny učedníky, či pouze o tři Ježíšovi nejbližší, o kterých mluvil evangelista v Mk 14,33. Podle Donahuea a Harringtona¹⁹⁵ tato skutečnost není zřejmá, Stock¹⁹⁶ se spíše kloní k užšímu okruhu učedníků. Brown,¹⁹⁷ na základě rozboru Markových záměrů,¹⁹⁸ volí spíše variantu celé skupiny.

Nestála by však za zvážení i možnost, že Ježíš přichází (třikrát) ke svým třem nejbližším v čele s Petrem, zatímco pozdější předěl ve vyprávění (viz Mk 14,42), lze přičíst na vrub Ježíšovu oslovení celé skupiny, která se nacházela na jiném místě?

¹⁹² BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 205.

¹⁹³ Tamtéž, s. 192.

¹⁹⁴ Matouš uvádí: „*Přijde ke svým učedníkům a shledá, že oni spí; a říká Petrovi: „Takže vy jste neměli sílu, abyste se mnou jednu hodinu bděli!“*“ (Mt 26,40)

¹⁹⁵ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 411.

¹⁹⁶ STOCK, Augustine. *The Method and Message of Matthew*, s. 405.

¹⁹⁷ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 194.

¹⁹⁸ Podle Browna Marek ve verších 14,32–33 vyděluje ze skupiny tři své nejbližší učedníky, neboť od nich očekává blízkost a podporu. Nyní již však evangelista nepotřebuje zdůrazňovat tuto skutečnost, a tak ukazuje Petra společně s ostatními. BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 194.

Přímé oslovení Petra má podle Pokorného¹⁹⁹ ukázat na jeho předchozí prohlášení, že Ježíše nezklame.²⁰⁰ Keener²⁰¹ zastává stejný názor. Evangelista Matouš ponechává toto přímé oslovení, avšak zjemňuje Ježíšovu výtku tím, že slova následně adresuje celé skupině. Navíc přidává k Markovu textu přídavek „*se mnou*“ (bděli), čímž podle Browna²⁰² zdůrazňuje solidaritu s Ježíšem.

Proč však Ježíš oslovuje Petra svým původním jménem? Podle MacArthura²⁰³ je to proto, že jej neshledává hodným svého nového jména, neboť se ve zkoušce neosvědčil. Tomuto názoru oponuje Brown,²⁰⁴ který uvádí další místa v Novém zákoně, kde Ježíš oslovuje Petra jménem Šimon, aniž by to znamenalo cosi nedůstojného.²⁰⁵ Přesto se budoucí apoštol podle Donahuea a Harringtona²⁰⁶ „*nyní stává symbolem slabosti učedníků a jejich neschopnosti být s Ježíšem, když se schyluje k jeho utrpení*“.

Lukáš Petra z celého dialogu úplně vynechává. Začíná slovy: „*Vstal od své modlitby, přišel k učedníkům, shledal, že zármutkem usnuli ...*“ (Lk 22,45) Na rozdíl od Marka a Matouše, zdůrazňuje evangelista podle Browna²⁰⁷ moment *pokleknout – povstat*. Ten spojuje s postojem modlitby a připisuje jej pouze Ježíši, a to v kontrastu k učedníkům, kteří spí. Tento prvek je Lukášovým čtenářům znám i z jiných míst.²⁰⁸

Ekeh²⁰⁹ také poukazuje na evangelistovu snahu zmírňovat obraz chybučících učedníků tím, že opomíjí jejich slib nezradit Ježíše a snižuje jejich provinění neschopnosti bdít vlivem lidsky pochopitelného zármutku.

Johnson²¹⁰ ovšem upozorňuje, že *zármutek – lypé*, mohl být v Lukášově prostředí chápán negativně a spojoval se spíše se závistí, příp. zbabělostí či strachem. Lukáš jej užívá i v úryvku o proměnění Páně, kdy „*Petra a jeho druhy zmohl spánek*.“ (Lk 9,32a)

Podle Součka²¹¹ je *podlehnutí spánku* ustálený obraz pro duchovní nevnímavost, nepřipravenost a netečnost. Lukášův zármutek přisuzuje nejspíše k nepochopení, slabosti

¹⁹⁹ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 263.

²⁰⁰ Srov. Mk 14,29–31; Mt 26,33–35 a Lk 22,33–34.

²⁰¹ KEENER, Craig S. *Matthew: IVP New Testament Commentary*. IVP Academic, 2011 [2017-01-04]. <https://www.biblegateway.com/resources/ivp-nt/Jesus-Turmoil-Disciples>

²⁰² BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 196.

²⁰³ MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 188.

²⁰⁴ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 195.

²⁰⁵ Lk 22,31; Mt 17,25; Jan 1,42; 21,15–17 a zejména Mt 16,17.

²⁰⁶ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 411.

²⁰⁷ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 192.

²⁰⁸ Viz Sk 9,40.

²⁰⁹ EKEH, Amy. *The Garden as a Place of Agony*, s. 154.

²¹⁰ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*, s. 366–367.

²¹¹ SOUČEK, Josef B. *Utrpení Páně podle evangelií*, s. 99.

či neschopnosti snášet hrůzu před nastávajícími událostmi. MacArthur²¹² si zase všímá, že v následujícím verši Ježíš učedníky napomíná, aby vstali a modlili se, čímž by mohl naznačovat, že ve stoje budou lépe čelit pokušení znovu usnout.

3.3.3. Bdění a pokušení

Výzva „*Bděte a modlete se, abyste nepřišli do pokušení.*“ (Mk 14,38a),²¹³ je podle Browna²¹⁴ myšlena jednak ve smyslu historickém jako skutečnost děsivé noci a setkání s nepřáteli přicházejícími Ježíše zatkout a vydat k odsouzení, jednak ve smyslu eschatologickém jako doba poslední bitvy se zlem před nastolením Božího království. V Mk 13,33–37 se Ježíš obrací na učedníky se stejným požadavkem, aby je Pán domu při svém návratu nenašel, jak spí. Eschatologický motiv nacházíme i v Mt 24,42, kde evangelista hovoří o příchodu Syna člověka v posledních dnech. I Harrington,²¹⁵ s odkazem na Zj 3,10, vysvětluje *pokušení* – *peirasmos* jako konečnou zkoušku, spojenou s příchodem Božího království. Podle Donahue a Harringtona²¹⁶ již Ježíš touto zkouškou prochází a jeho výzvu k modlitbě lze interpretovat jako varování, aby učedníci danou zkouškou nemuseli nyní procházet s ním.

Bdít, podle Stocka²¹⁷ znamená být ozbrojen a bránit se proti nebezpečí odvrácení od Božího zaslíbení, a to ve smyslu chycení do pasti vlastního sobectví a egoismu. Pokorný²¹⁸ zase pod tímto výrazem vidí ostražitost, která ve spojení s modlitbou, vyjadřuje podstatu udržení vztahu s Bohem.

Keener²¹⁹ upozorňuje na starozákonní motiv, kdy v průběhu Pesachu bylo obvyklé zůstat v noci vzhůru a hovořit o Božím vykoupení. Učedníci tak zřejmě měli s tímto zvykem zkušenost. Podle židovského učení, které však podle autora mohlo být i novějšího data, by v případě usnutí člena skupiny během noci, byla celá skupina rozpuštěna.

²¹² MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 262–263.

²¹³ Shodně Mt 26,41a. ČEP udává místo výrazu *nepřišli* výraz *neupadli*, což může vyznít mírně odlišně, tj. ve smyslu „*být překvapen či zaskočen*“.

²¹⁴ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 195.

²¹⁵ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*, s. 402.

²¹⁶ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 411.

²¹⁷ STOCK, Augustine. *The Method and Message of Matthew*, s. 404.

²¹⁸ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 263.

²¹⁹ KEENER, Craig S. *The IVP Biblebackground Commentary: New Testament*, s. 121.

3.3.4. Tělo a duch

Marek pokračuje v evangeliu slovy Ježíše: „*duch je horlivý, ale tělo je slabé*“ (Mk 14,38b).²²⁰ Tento protiklad vlastností těla a ducha nacházíme pouze u Marka a Matouše, a to v podobném znění. Lukáš jej neuvádí podle Browna²²¹ i proto, že může ukazovat na slabost Ježíšova těla.

Keener²²² tvrdí, že v příběhu z Getseman nejde o typicky gnostický, resp. neoplatonský výklad kontrastu mezi tělem jako zlým principem v člověku a duší jako principem dobrým. Nejedná se ani, podle Součka,²²³ o klasický starozákonní protiklad mezi Duchem – Boží osobou, a stvořeným světem. A konečně jsme daleko i od Pavlova pojetí,²²⁴ který podle Browna²²⁵ vidí v těle spíše nepřátelský prvek, způsobující lidská selhání.

Podle Donahuea a Harringtona²²⁶ se v úryvku z Getsemanské zahrady jedná o dva protipóly působící v člověku, tj. ducha, který zastupuje to, co je na člověku vznešené či Božské (myšlení, vůle apod.), a těla jako toho, co je na člověku slabé či křehké. Spánek učedníků pak lze podle autorů interpretovat právě jako podlehnutí slabosti *těla*.²²⁷

Brown²²⁸ uvádí, že tato slabost dává šanci ďáblu odvrátit člověka od Božího plánu. Stává se zranitelným místem člověka. Učedníci, kteří nedokázali s Ježíšem bdít, musí vytrvat v modlitbě, aby je uchránila od Satana, který si je vyžádal, aby je protřibil jako pšenici.²²⁹

Rovněž MacArthur²³⁰ hovoří o hrozícím duchovním útoku. I když je duch lidí ochotný, je svázán s nevykoupeným tělem, což člověku neumožňuje vždy jednat v souladu s Boží vůlí. Podle Pokorného²³¹ pak protiklad ducha a těla ukazuje na protiklad rozhodnutí učedníků pro věrnost Božímu plánu a neschopností prokázat ji v konkrétní situaci.

²²⁰ Podobně Mt 26,41b: „*duch je zapálený, ale tělo je slabé*“. ČEP překládá u obou evangelistů shodně: „*Váš duch je odhodlán, ale tělo slabé*.“ Přídavek *Váš* by mohl naznačovat silnější vztah k učedníkům, avšak vypadá, že nevyklučuje ani Ježíše.

²²¹ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 199.

²²² KEENER, Craig S. *The IVP Biblebackground Commentary: New Testament*, s. 176.

²²³ SOUČEK, Josef B. *Utrpení Páně podle evangelií*, s. 101.

²²⁴ Srov. Řím 8,9.

²²⁵ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 199.

²²⁶ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 411.

²²⁷ Srov. STOCK, Augustine. *The Method and Message of Matthew*, s. 404–405.

²²⁸ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 199–200.

²²⁹ Viz Lk 22,31–32.

²³⁰ MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 188.

²³¹ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 263.

Ježíš však neříká tuto větu pouze učedníkům, ale hovoří i ze své zkušenosti. Sám podle Browna²³² zakouší slabosti vlastního těla, úzkost, smutek, strach, což jej vede k prosbě o odebrání kalichu utrpení.²³³ Tuto událost popisuje i List Židům.

On sám ve dnech, kdy byl v těle, předkládal s urputným voláním a slzami úpěnlivé a snažné prosby tomu, jenž ho mohl uchránit od smrti a když byl vyslyšen pro svou zbožnost, naučil se svým utrpením poslušnosti, třebaže byl Syn (Žid 5,7–8).

Stejnou spojitost uvádí i Pokorný,²³⁴ podle kterého Bůh Ježíše vyslyšel nikoli tak, že jej uchránil od utrpení, nýbrž tak, že jej po smrti vyvýšil.²³⁵

3.3.5. Druhý příchod k učedníkům

V dalším textu Marek pokračuje: „*Potom opět odešel, modlil se a říkal táž slova.*“ (Mk 14,39)²³⁶ Obrat *říkal táž slova* není uveden v některých rukopisech a podle Donahuea a Harringtona²³⁷ existují u některých badatelů pro jeho Markův původ určité pochybnosti. Autoři se však kloní spíše k jeho originálnímu podání, a to z důvodu, že Marek používá *slovo – logos* k označení Ježíšova učení na více místech.²³⁸ Brown²³⁹ se ze stejného důvodu vyslovuje pro jeho originalitu, přičemž poukazuje na podobný vzorec v Petrově zapření Ježíše.²⁴⁰

Poté Ježíš „*Opět přišel a shledal, že usnuli, neboť jim ztěžkly oči; a nevěděli, co mu odpovědět.*“ (Mk 14,40)²⁴¹ Podle Donahuea a Harringtona²⁴² toto ztěžknutí (zavírání) očí ilustruje slabost těla z předchozího verše. Stock²⁴³ v momentu vidí téměř omluvu pro chování učedníků. Brownovi²⁴⁴ se zdá pravděpodobné vysvětlovat verš tímto způsobem, stejně jako jsme to viděli u evangelisty Lukáše v kapitole 3.3.2.

²³² BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 199–200.

²³³ Podobně hovoří i Mrázek. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s. 445 či Donahue a Harrington. DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 411.

²³⁴ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 262.

²³⁵ Srov. Žid 2,5–9.

²³⁶ Matouš však *táž slova* vyjmenovává v mírně pozměněném znění než u své první modlitby (Mt 26,42). Detailněji viz kapitola 3.3.1.

²³⁷ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 412.

²³⁸ Srov. Mk 4,33; 8,32.38; 9,10 či 10,24.

²³⁹ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 204.

²⁴⁰ Při druhém zapření evangelista uvádí: „*On však zase zapíral.*“ (Mk 14,70a)

²⁴¹ Podobně udává Matouš: „*Potom přišel a shledal opět, že spí; oči jim totiž ztěžkly.*“ Vynechává však druhou část souvětí (Mt 26,43). ČEP překládá „*oči se jim zavíraly*“ (Mk 14,40), resp. „*nemohli oči udržet*“ (Mt 26,43).

²⁴² DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 412.

²⁴³ STOCK, Augustine. *The Method and Message of Matthew*, s. 405.

²⁴⁴ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 205–206.

U Marka jsou učedníci natolik zmatení, že nevědí, co by Ježíši odpověděli, proto raději mlčí. Brown²⁴⁵ se domnívá, že dostatečná výtka učedníkům byla již v tom, že Ježíš našel situaci nezměněnou, i když předtím upozorňoval učedníky, aby s ním bděli. Paralelu lze podle Donahuea a Harringtona²⁴⁶ vidět v úryvku o Ježíšově proměnění na hoře, kdy v reakci na zjevení Mojžíše a Eliáše, Petr „*Nevěděl totiž, co by na to řekl, neboť se jich zmocnil děs.*“ (Mk 9,6)²⁴⁷

Osobně jsem toho názoru, že Ježíšovo mlčení vystihovalo danou situaci nejlépe, protože v některých případech slova ztrácejí na významu. Celkově lze s Pokorným²⁴⁸ uzavřít, že se při druhém příchodu situace opakuje, a tím je zdůrazněn problém následování Ježíše a vztahu mezi ním a učedníky.

3.3.6. Třetí příchod k učedníkům

Marek pokračuje: „*Potřetí přijde a říká jim: ‚Nyní už můžete spát a odpočívat si.‘*“ (Mk 14,41)²⁴⁹ Badatelé se ptají, jak tento verš přeložit. Podle Browna²⁵⁰ to lze trojím způsobem:²⁵¹

- Oznamovacím způsobem;
- Tázacím způsobem;
- Rozkazovacím způsobem.

ČJB volí první způsob vyjádření. Ježíš mírně ironicky naznačuje, že už uplynula doba, kdy s ním učedníci měli bdít, a že již není potřeba, aby byli vzhůru. Podobně hovoří Mrázek,²⁵² který interpretuje Ježíšova slova jako výzvu či spíše jako povzdech. V tomto překladu lze však podle Harringtona²⁵³ spatřovat i Ježíšovu „*rezignaci nad slabostí a selháním jeho učedníků*“.

²⁴⁵ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 206.

²⁴⁶ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 412.

²⁴⁷ Tuto paralelu zmiňuje i Brown. BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 206.

²⁴⁸ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 263.

²⁴⁹ U Matouše čteme: „*Potom přichází k učedníkům a říká jim: ‚Nyní již můžete spát a odpočívat si.‘*“ (Mt 26,45)

²⁵⁰ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 207–209.

²⁵¹ Srov. POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 263.

²⁵² MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*, s. 446.

²⁵³ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*, s. 403.

K možnosti tázacího způsobu se naopak přiklání Souček,²⁵⁴ který ve verši nalézá Ježíšovo mírně ironické pokárání „*nechápvosti a nepohotovosti učedníků*“. Shodně s ním jsou Donahue a Harrington,²⁵⁵ podle nichž Ježíš reaguje na to, že jim již třikrát přikázal, aby bděli, avšak oni stále spí.²⁵⁶ Podle Browna²⁵⁷ pro tuto variantu hovoří i verš uvedený v Lk 22,46, kde se Ježíš k učedníkům při návratu od modlitby obrací s otázkou „*Proč spíte?*“

Rozkazovací způsob se jeví jako málo pravděpodobný. Podle Donahuea a Harringtona²⁵⁸ by jeho užití odporovalo Mk 14,42. Někteří autoři²⁵⁹ jej v minulosti chápali ve smyslu Ježíšova soucítění s učedníky, nevyzněl proto tak přísně: „*Spěte nyní, jestli můžete! Odpočiňte si!*“²⁶⁰

Určit přesnou formu veršů se zdá být komplikované, neboť situaci dále ztěžuje užití některých slov, u nichž není jasný jejich pravý význam.²⁶¹

3.3.7. Hodina vydání Syna člověka

Téměř ke konci úryvku v Getsemanech se Ježíš obrací k učedníkům slovy: „*Už je po všem. Nadešla ta hodina: hle, Syn člověka bude vydán do rukou hříšníků.*“ (Mk 14,41) Podle Pokorného²⁶² se jedná o výzvu k probuzení současně s možným Ježíšovým uvědoměním, že nyní již přišla hodina ponížení a vydání do rukou nepřátel. Donahue a Harrington²⁶³ poukazují na souvislost s *hodinou* ve verši Mk 14,35, kde se Ježíš modlí, aby ho ta *hodina* minula. Nyní naproti tomu ohlašuje, že *hodina* již nadešla.

Matouš první část verše vynechává a dále pokračuje: „*Hle, je zcela blízko hodina, kdy bude Syn člověka vydán do rukou hříšníků.*“ (Mt 26,45) Odlišné Matoušovo tvrzení, že hodina je zcela blízko, lze podle Browna²⁶⁴ vysvětlit jiným pojetím hodiny u obou

²⁵⁴ SOUČEK, Josef B. *Utrpení Páně podle evangelii*, s. 101.

²⁵⁵ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 412.

²⁵⁶ Tomuto překladu zůstává věrný i ČEP, který uvádí: „*Ještě spíte a odpočíváte?*“ (Mk 14,41 i Mt 26,45)

²⁵⁷ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 208.

²⁵⁸ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 412.

²⁵⁹ Např. Augustine, Chrysostom či Bengel. BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 185.

²⁶⁰ Zajímavé je porovnání starého vydání Bible Kralické, která volí při překladu rozkazovací způsob: „*Spětež již a odpočívajte.*“ *Bibli svatá: podle původního vydání kralického z let 1579-1593*. Kutná Hora: Česká biblická práce, 1940, a jejího nového překladu, který se v prvním verši drží již formy otázky: „*Ještě pořád spíte a odpočíváte?*“ *Bible: překlad 21. století*. Praha: Biblion, 2009.

²⁶¹ Více k této otázce viz BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 207–209.

²⁶² POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*, s. 263–264.

²⁶³ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 412.

²⁶⁴ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 209–210.

evangelistů. Když Ježíš v Markově podání pochopí, že Otec jeho žádost nevyslyší, ohlašuje příchod hodiny. U Matouše se Ježíš v zahradě nemodlí, aby jej hodina minula, lze tedy podle autora usuzovat, že hodina nastane až s příchodem Jidáše a ozbrojenců, kteří Ježíše přijdou zatknout. Oba evangelisté však pojmají tuto hodinu jak v historickém, tak i v eschatologickém smyslu.²⁶⁵

Potíž může činit výraz *apechei* – „*Už je po všem.*“²⁶⁶ Podle Součka²⁶⁷ by prvotní technický význam měl být *účet je uzavřen*. Tak by podle autora Ježíš oznamoval konec velké bitvy, v níž se připravil na svůj vrcholný čin, kvůli kterému přišel na zem, a současně konečné naplnění Božího řádu spásy.

Zajímavý je i originální postřeh Browna,²⁶⁸ který výraz překládá jako: *peníze jsou zaplacený*. Tím Ježíš může vyjadřovat konečné uzavření směnného obchodu Jidáše s velekněžími, ve kterém má být Ježíš vydán (Mk 14,10–11).

Brown²⁶⁹ se dále zabývá i samotným vydáním Ježíše a otázkou, kdo jej skutečně vydal na smrt. Dochází k názoru, že lze zastávat tezi o vydání v trojím smyslu:

- Ježíše vydali lidé;
- Ježíše vydal Otec;
- Ježíš vydal sám sebe.²⁷⁰

3.3.8. Společenství

Jednotlivé návraty Ježíše k učedníkům a výtky na jejich nepřipravenost podle Součka²⁷¹ ukazují, že Ježíš si přál v modlitbě jejich účast i podporu. Toužil po jejich společnosti, a to nejen kvůli sobě, ale i pro jejich dobro, resp. pro dobro celé církve.

Nejen Gooding²⁷² si všímá rozdílu mezi dokonalým Ježíšem a slabými učedníky.²⁷³ Tím, že budoucí apoštolové podlehli přirozené slabosti spánku, samotné zlo nezmizelo, naopak na něj učedníci pozapomněli a nebyli schopni se mu účinně bránit.

²⁶⁵ Viz kapitola 3.2.4.

²⁶⁶ ČEP překládá: „*Už dost!*“

²⁶⁷ SOUČEK, Josef B. *Utrpení Páně podle evangelií*, s. 101–102.

²⁶⁸ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 208–209.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 211–213.

²⁷⁰ Pro rozsah této práce však není možné se otázkou hlouběji zabývat, proto lze odkázat na BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 211–213.

²⁷¹ SOUČEK, Josef B. *Utrpení Páně podle evangelií*, s. 99.

²⁷² GOODING, David. *Lukášovo evangelium*, s. 277–278

²⁷³ Srov. např. KEENER, Craig S. *Matthew: IVP New Testament Commentary*. IVP Academic, 2011 [2017-01-04]. <https://www.biblegateway.com/resources/ivp-nt/Jesus-Turmoil-Disciples>.

Nejvýrazněji je vidět tento kontrast v Markově evangeliu. Matouš podle Harringtona²⁷⁴ vypuštěním narážky na zmatek učedníků podává o trochu příznivější obraz, což je v souladu s jeho kompozicí evangelia. Lukáš jde ještě dále. Ekeh²⁷⁵ upozorňuje na skutečnost, že svatopisec opomíjí už i slib učedníků Ježíše nezapřít.²⁷⁶ Rovněž snižuje počet Ježíšových příchodů a zmírňuje selhání učedníků bdít společně se svým Mistrem výrazem *zármutkem usnuli*.

Ačkoli Ježíš učedníky v Getsemanské epizodě několikrát ostře pokárá, podle Donahuea a Harringtona²⁷⁷ na ně ani nyní nezanevře, ale naopak je vybízí, když se blíží Jidáš s ozbrojenou družinou, aby jej následovali. Brown²⁷⁸ oponuje tezi zastávané některými badateli, že Marek chtěl učedníky v očích čtenářů zdiskreditovat. Autor upozorňuje, že výrazem „*Vstaňte! Pojd'me!*“²⁷⁹ je zdůrazněna Ježíšova sounáležitost s budoucími apoštoly, kteří sice v této zkoušce neuspěli, ale později budou schopni kázat radostnou zvěst a vydat se Ježíši zcela svým životem. Stejně jako je Mistr v Mk 1,38 výrazem „*Pojd'me ...*“ vybízí, aby spolu s ním šli kázat po celé Galileji, protože kvůli tomu přišel, i nyní své učedníky vyzývá, aby zůstali s ním.²⁸⁰

Ježíš tedy ví, co jej v následujících okamžicích čeká, ale podle Harringtona²⁸¹ to vypadá, že má situaci pod kontrolou. Rovněž Keener²⁸² uvádí, že jsou to právě Ježíšova slova, která dovolí žalobcům jeho odsouzení.

Ekeh²⁸³ si všímá, že když Ježíš v Lukášově evangeliu vstává od modlitby, v jeho jednání se odráží znovunalezená síla. Probouzí učedníky a s klidem a pevným hlasem je vybízí k modlitbě.

Mistr tedy ve zkoušce obstál a s novou silou a odvahou vyráží v čele učedníků vstříc svým nepřátelům ...

²⁷⁴ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*, s. 402.

²⁷⁵ EKEH, Amy. *The Garden as a Place of Agony*, s. 154.

²⁷⁶ Lk 22,31–34 uvádí pouze Petra, srov. Mk 14,26–31 a Mt 26,30–35. Podle Keenera zde Ježíš mohl mít na mysli dokonce odpadlictví od víry, tj. *apostazi*. KEENER, Craig S. *Matthew: IVP New Testament Commentary*.

²⁷⁷ DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*, s. 415.

²⁷⁸ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 214.

²⁷⁹ Shodně Mk 14,42a i Mt 26,46a.

²⁸⁰ BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah*, s. 214.

²⁸¹ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*, s. 403.

²⁸² KEENER, Craig S. *Matthew: IVP New Testament Commentary*.

²⁸³ EKEH, Amy. *The Garden as a Place of Agony*, s. 154.

4. Otec Pio – pohled světce

Otec Pio, ve svém rozjímání nazvaném *Ježíšova agónie v Getsemanské zahradě*,²⁸⁴ medituje tuto hrozivou událost ponořený hluboko do tajemství Ježíšova utrpení. Je to *škola modlitby*, s níž jsem se, alespoň v náznacích, snažil danou epizodu prožít a přiblížit se k jádru Ježíšova zápasu v zahradě.²⁸⁵

Nebudu zde vyjmenovávat všechny pohledy a názory otce Pia,²⁸⁶ ale zaměřím se jen na několik zajímavých prvků, které se mi zdají vhodné vyzdvihnout.

Světce na začátku své modlitby staví do kontrastu tuto strašlivou noc, která je prostoupena „*nevyslovitelným smutkem, sklíčeností a opuštěností*“, a krásnou noc Ježíšova narození „... *kdy andělé s radostí oznamovali pokoj a zpívali Gloria!*“

Smyslem Ježíšova ponížení je pak v očích autora náprava lidské povýšenosti, která se vzbouřila Bohu a odvrhla jeho lásku. To otec Pio vyjadřuje slovy: „*Pro tvé ponížení odpouští pyšnému stvoření.*“ a „*K usmíření nebe a země se k ní snižuješ dolů, jako bys jí dával polibek míru.*“ Ježíšova slabost nás má také naučit, že máme svoji důvěru vkládat pouze do rukou Božích i v době, kdy nám „*nebe neodpovídá*“.

Avšak, ve smyslu převažujícího teologického myšlení své doby, spatřuje světec Ježíšovu vydanost jako uspokojení Boží spravedlnosti. Ježíš obětuje svůj život, aby odčinil hřích lidí, kteří Boha urazili svými chováními. „*Modlí se k tomu Otci, který, jak se zdá, odvrátil svůj pohled a který se zdá být připraven udeřit jej svým mečem msty.*“

Tato interpretace je v současné době zastávána již velmi málo exegety. V této práci se nejvíce blíží pojetí MacArthura,²⁸⁷ který vychází z konzervativní evangelikální tradice. Podle tohoto autora „*Ježíšova muka nemají nic společného s lidským strachem ani s utrpením na kříži. Ježíš trpí, protože za několik málo hodin bude muset vypít kalich Božího hněvu za účelem potrestání hříchu.*“

Otec Pio si rovněž jako řada exegetů všímá paradoxu, kdy podřízený anděl dává útěchu Ježíši – „*silnému Bohu, Pánu vesmíru, Nepřemožitelnému či Všemohoucímu*“. Tento obraz podle světce ukazuje na postavu anděla jako Božího posla, který „... *s uctivou*

²⁸⁴ OTEC PIO: *Ježíšova agónie v Getsemanské zahradě: sv. Padre Pia z Pietrelciny, OFM Cap.* Brno: Sypták, 2011.

²⁸⁵ Přistoupit ke zpracování daného tématu jsem se však odvážil až na základě vlastní obtížné životní zkušenosti a s určitými, i když jen omezenými, teologickými znalostmi.

²⁸⁶ Je obdivuhodné, že světcovo rozjímání getsemanských událostí nabízí většinu styčných bodů s exegety, kteří své teologické práce psali i o mnoho desetiletí později.

²⁸⁷ MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši*, s. 116.

poctou sděluje mu útěchu odevzdání lidské vůle do Boží vůle a prosí ho kvůli oslavě Otce a ve jménu všech hříšníků, aby pil onen kalich.“

Přínos rozjímání otce Pia je v hlubokém prožívání daných událostí. Utrpení Ježíše v Getsemanech je zde popisováno jako obraz zrady, potupení, odsouzení a hanebnosti, kterého se dopustili lidé proti svému Bohu. Ježíš je ponořen do bolesti, vidí Jidáše, jak jej zrazuje, vidí své žalobce, kteří žádají jeho smrt na kříži, vidí svatokrádeže kněží i věřících a veškerou hanebnost světa, který není schopen opětovat Boží lásku. Světec soucítí s Ježíšem v jeho utrpení a touží mu poskytnout útěchu. Neboť však nenachází nic, co by mohl udělat, pláče nad svými hříchy i ve své lásce k němu.

Ježíš podle světce trpí tím, že jej člověk, za kterého obětuje svůj život, nepřijímá. Neváží si tohoto činu a opět obrátí svoji zlobu proti Bohu.

Ach, kdyby alespoň člověk, pro kterého snáším úzkost a pro kterého jsem připraven obětovat všechno, byl vděčný a odpovéděl na milosti, které pro něj získávám svým velkým utrpením kvůli němu! Kdyby jenom ocenil hodnotu ceny, kterou platím jako výkupné za něj ze smrti hříchu, abych mu poskytl opravdový život synů Božích. Ach, tato láska rmoutí mé srdce krutěji než popravčí, až budou trhat mé maso.

Přesto, podle otce Pia, Ježíš kvůli těm, kteří jeho lásku přijmou, vytrvá až do konce. V tomto boji, kdy i „*nebe je pro něj zavřeno*“, můžeme číst výraz uvedený v Mk 14,34, resp. Mt 26,38: „*Má duše je k smrti smutná.*“²⁸⁸

Světec zdůrazňuje i důležitost Ježíšovy krvavé oběti, která bude následovat. Duchovní člověk může podle autora částečně ocenit Ježíšovu lásku podstupující utrpení, ale lidé oddaní hmotným statkům musí vidět, jak Ježíš umírá na kříži umučen, aby je tento pohled probudil z jejich zaslepenosti.

Vyústěním celého dějství je pak Ježíšovo znovunalezení sil a rovnováhy. „*Ježíš se sám zdvihá ze země, silný, nepřemožitelný jako lev v bitvě ... stírá krvavý pot z tváře a rozhodně jde ke vchodu do zahrady.*“ Tato proměna podle otce Pia nastala díky síle modlitby, která má moc vyvézt nás z obtížné situace: „*Modlil se, aby nás také naučil, že když je v naší duši smutek tak jako v jeho, měli bychom hledat útěchu z nebe pouze v modlitbě, aby nám pomáhala při oběti.*“

Tato nová odvaha, toto nové vidění, dává Ježíši překonat bolest, strach i opuštění učedníků, kteří nevydrželi bdít, a uschopňuje jej čelit tomu, co bude v příštích hodinách následovat.

Vstaň, pojďme, už není čas ke spánku, nepřítel je u brány; to je hodina moci temnoty, ano, pojďme. Jdu dobrovolně, abych přijal smrt. Jidáš pospíchá, aby mě zradil, a já jdu pevným, jistým krokem. Nebudu klást překážku k vyplnění proctví. Moje hodina přišla; hodina velkého milosrdenství pro lidstvo ...

²⁸⁸ Srov. Lk 22,44.

Závěr

V práci jsme postupně došli k odpovědím na řadu otázek, které jsme si v úvodu položili. Základním tématem a cílem této práce bylo ukázat význam Ježíšovy modlitby v rámci celého pašijového příběhu. V kapitole 3.2.7. jsme objasnili, že vyústění této modlitby v Lukášově výroku (a obdobném výroku ostatních evangelistů) „*Ale ne má, nýbrž tvá vůle se staň!*“, znamenalo definitivní podřízení Ježíšovy lidské vůle vůli Otce. Tím Ježíš přitakal cestě, kterou si nepřál, a které se chtěl vyhnout, jak to výstižně vyjádřili evangelisté, např. Matouš: „*Otče můj, je-li možné, ať mě tento kalich mine!*“

Ukázali jsme si, že Ježíš prožíval velká vnitřní muka, úzkost a bolest a prosil o pomoc své učedníky, avšak bezvýsledně. Třikrát se k nim vrací a třikrát je nachází spící. Jejich slabost se ukazuje v kontrastu k síle Ježíše, který sám v noci prožívá agónii. Přesto v této tíživé situaci nepodléhá nástrahám, které by jej odvedly od cíle, jenž mu určil Otec.

Ježíš si mohl, jak jsme viděli, klást otázky, zdali jej Otec v této situaci slyší. Pokud ano, proč jej nechce vyslyšet. Mohl mít představy, jak z této situace vyváznout bez oběti vlastního života. Avšak, svým trpělivým postojem v modlitbě se snaží ukázat cestu nám lidem, jak se v takovém případě zachovat. I když se cítíme opuštěni, zrazeni, Bohem nevyšlyšeni, máme prosit o pomoc a s důvěrou volat „*Abba – Otče*“. Máme se nechat vézt Boží vůlí, i když v tuto chvíli nevidíme v dané události žádný smysl a domníváme se, že správné řešení je to, o které prosíme. Boží vůle se také neodhalí v samotné Getsemanské zahradě, ale až o několik dní později, když Bůh svého Syna vzkřísí z mrtvých, a rovněž v událostech, které budou následovat. Předtím ještě bude muset Ježíš vytrpět zradu, násilí, ponížení, opuštění a smrt na kříži jako poslední otrok či zločinec. Učedníky zachvátí strach, utečou a ztratí naději. Dohromady je dá až sám Ježíš, možná aby se ukázalo, že Bůh má vždy ve všem počátek a předchází každému našemu jednání.

Ježíš bude v Getsemanské zahradě, stejně jako to dělal vždy, poslušně následovat Otcův plán vedoucí tajemnými cestami lidským rozumem těžko pochopitelnými. Nakonec odvrhne i Satanovu nástrahu jednat podle svého a učinit zázraky, kterými by si uchránil život. Tímto činem však zachrání život nám lidem, neboť vezme na sebe náš hřích, aby jej proměnil v Otcovo odpuštění. Vybojuje toto vítězství za nás a dá nám ještě návod a prostředky, jak mít na jeho činu podíl.

Tento postoj by nás měl zřejmě vést k pochopení, že sláva nemusí vždy znamenat dobrý život. Daleko pokornější je vzdát se uznání, pokud překáží naší cestě ve světě a

k Bohu. Vždy jsem obdivoval (a zároveň i trochu nechápal) mnichy „*zavřené v klášteře*“ před světem. Utíkají do tichosti, do zdánlivého zapomnění, skrytí před zraky lidí. O jejich modlitbách se nikdo nemusí dozvědět, přesto mají sílu, že mnohdy dokážou ovlivnit svět mimo zdi kláštera více než my zde svým konáním. Jejich postoj je opakem slávy a záře tohoto světa, který trpí tím, že „*víc mluví, než naslouchá*“.

Nemusí nás pohoršovat hovořit o Ježíši jako o trpícím, pochybujícím a bojujícím. Ježíš přijal lidské tělo se vším, co k němu patří, tedy i s bolestí, pochybami, lidskými vášněmi a omezeními. Přesto v žádné situaci nepodlehł hříchu a ukázal nám cestu, po které se vydat za ním i spolu s ním.

Pokud bychom přijali možnost, že Ježíš o všem dopředu věděl, že byl stoicky trpělivý a neprožíval žádné dilema, došli bychom k vyjádření o jediné Ježíšově Božské přirozenosti, učení odsouzeném již v roce 451 na všeobecném koncilu v Chalcedonu. I když se nám tedy může zdát pohoršující, že Ježíš prožíval lidská muka a zápasil sám v sobě se strachem, jsme za jedno s naukou o dvojí Ježíšově přirozenosti (lidské i Božské), jak ji vyznává Římskokatolická církev. Ježíš přijal lidské tělo se vším, co k němu patří, kromě samotného hříchu.

V dějinách opomíjené Ježíšovo lidství vedlo vždy k přehlížení konkrétních problémů a lidských osudů. Nepřiznat si nejen Ježíšovu, ale i svoji zranitelnost, křehkost a obavu z nebezpečí, nás může vzdalovat od citu k druhému trpícím, neboť jeho bolest nechceme vidět, toužíme ji vytěsnit, abychom se nemuseli dostat do kontaktu s bolestí vlastní.

Rozdíl mezi Ježíšem jako vzorem lidské dokonalosti a učedníky jako „*vzorem lidské slabosti*“ se ukazuje v celém pašijním příběhu. V Getsemanské zahradě k nim Ježíš třikrát přichází a oni nejsou schopni udržet oči a podpořit svého Mistra modlitbou či alespoň bdělou přítomností. Zde selhávají v pomoci bližnímu. Zároveň se vystavují nebezpečí nepřipravenosti, a to jak na příchod Jidáše s družinou ozbrojenců (historický smysl události), tak i na rozhodující zkoušku před druhým příchodem Páně (eschatologický smysl události). Motiv bdění je tak dalším důležitým námětem daného úryvku. Zde se vyjevuje slabost lidského těla, skrze které pokušení přichází i v případě, že „*duch je horlivý*“.

I přes selhání učedníků, je však Ježíš neopouští, zná jejich nedostatky, ví, že se musí ještě mnohému naučit. Zahrnuje je do svých dalších plánů, počítá s nimi a vyzývá je k následování. Zde je zdůrazněn motiv odpuštění v lásce i motiv bratrství – sesterství, či obecně společenství jako takového.

Proměnu samotných učedníků nám pak nejlépe ukazují Lukášovy Skutky apoštolů. V jakém kontrastu je zde můžeme spatřit jako již vnitřně silné osobnosti s příkladným chováním! Kdy oni prošli svojí Getsemanskou zahradou?

Můžeme si domýšlet, že po Ježíšově zmrtvýchvstání, zjevování a zejména po darování Ducha svatého o Letnicích prozřeli, překonali svůj strach a v lásce vyjádřili Otcí: „*Tvá vůle se staň!*“ Přijetím Božího ducha byli zřejmě uschopněni k překonání lidského strachu z možného (a později realizovaného) pronásledování až na smrt. Ježíšovým vzkříšením zase mohli získat jistotu, že smrtí život nekončí, že se s Pánem shledají a že jej budou s radostí následovat.

Epizoda v Getsemanské zahradě však ukazuje nejen zápas našeho Boha a jeho učedníků, ale i naše vnitřní zápasy, i když se nemusí vždy jednat o zápolení na hranici života a smrti. Ježíš však odhaluje model chování, kterého je dobré se držet.

Zaprvé, nemusíme se cítit slabí, když prožíváme úzkost a strach, protože se jedná o normální lidské pocity, a pokud je prožíval sám Ježíš, zřejmě není nic špatného, pokud s nimi bojujeme i my. Zadruhé, je bytostně důležité se v takové situaci modlit, i když nevidíme cestu ven. Modlitba nás uschopňuje daleko lépe k přijetí dané situace, k vyrovnání s tím, co nás v budoucnu čeká. A za třetí, pokud Bůh nevyslyší naše volání, není to vždy tím, že by naše volání neslyšel či nám nechtěl pomoci, ale zřejmě tím, že sleduje jiný plán, kterému zatím nerozumíme.

Bylo by iluzorní se domnívat, že Ježíš – Bůh, stejně jako Otec, neměli celou situaci pod kontrolou. Lidsky Ježíš pochyboval a trpěl, z boje však nakonec vychází vítězně se znovunalezenou silou, která jej uschopní, aby dalšími událostmi prošel jako svrchovaný Pán. On dovolí, aby jej ozbrojenci zatkli, a ještě se se soucitem obrátí ke svému zrádci, slovy: „*Jidáš, to polibkem vydáváš Syna člověka!*“ Jeho vydání je rovněž souhlasným vydáním Otce, který sleduje svůj tajemný plán, i samotného Syna, který s Otcem sdílí shodnou vůli.

Tímto vydáním na smrt se Ježíš postavil zády k ďáblu, který jej, stejně jako na poušti, vábil k cestě vlastní slávy a výjimečnosti. Pokud by Ježíš na tyto návrhy kývl, celé lidstvo by bylo ztraceno. Jeho slova by ztratila váhu a jeho život by nebyl schopný inspirovat. Došlo by pak ještě ke spáse duší, ke vzkříšení?

Ježíš však svým sebepokořením a láskyplným následováním Otcovy vůle vykoupil lidské pokolení z hříchu a otevřel mu cestu do Boží náruče. „*Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele*“, píše evangelista Jan a Ježíš nám již svým činem dokázal, že chce toto nádherné přátelství sdílet s námi ...

Seznam použitých zkratek

apod. – a podobně

č. – číslo

ČJB – Jeruzalémská Bible

ČEP – Český ekumenický překlad Písma

ed. – editor

např. – například

resp. – respektive

roč. – ročník

s. – strana

srov. – srovnej

sv. – svatý

tj. – to jest

tzv. – tak zvaný

Seznam literatury a ostatních zdrojů

Překlady Bible

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2005.

Bible: překlad 21. století. Praha: Biblion, 2009.

Biblií svatá: podle původního vydání kralického z let 1579-1593. Kutná Hora: Česká biblická práce, 1940.

Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Praha: Krystal OP – Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.

Další překlady: <https://www.bibleserver.com>

Komentáře v českém jazyce

DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

GOODING, David. *Lukášovo evangelium: neboť Syn člověka přišel, aby hledal a spasil, co zahynulo.* Praha: Návrat domů, 1994.

HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Marka.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.

LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

MACARTHUR, John. *Nový zákon: komentář verš po verši.* Kroměříž: Didasko, c2013.

MOLONEY, Francis J. *Evangelium podle Jana.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše.* Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, 2011.

MÜLLER, Gerhard P. *Evangelium sv. Lukáše.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*. Praha: Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, 2016.

PORSCH, Felix. *Evangelium sv. Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

SOUČEK, Josef B. *Utrpení Páně podle evangelií*. Fotomechanický přetisk 1. vydání z roku 1951. Praha: Kalich, 1983.

Komentáře, články a další literatura v cizím jazyce

BROWN, Raymond E. *The Death of the Messiah: From Gethsemane to the Grave: A Commentary on the Passion Narratives in the Four Gospels*. New York: Doubleday, 1994.

EKEH, Amy. The Garden as a Place of Agony. *Bible Today* 2015, roč. 53, č. 3, s. 150-157.

KEENER, Craig S. *Matthew: IVP New Testament Commentary*. IVP Academic, 2011 [2017-01-04]. <https://www.biblegateway.com/resources/ivp-nt/Jesus-Turmoil-Disciples>.

KEENER, Craig S. *The IVP Biblebackground Commentary: New Testament*. Downers Grove: InterVarsity Press, c1993.

STOCK, Augustine. *The Method and Message of Matthew*. Collegeville: The Liturgical Press, c1994.

Ostatní literatura a on-line zdroje

FAJMON, Břeťa. *Česká Jeruzalémská Bible* (2011-07-15) [2017-01-04]. <http://www.rozhovor.cz/preklady/0272ceska-jeruzalemska-bible.php>.

FRANZEN, August – FRÖHLICH, Roland – SMĚKAL, Bedřich. *Malé dějiny církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

JOURNET, Charles. *Promluvy o posledních věcech*. Praha: Krystal OP, 2014.

KOHUT, Vojtěch. *Co je spirituální teologie?* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

LNĚNIČKA Václav. *Ježíšova modlitba v Getsemane (podle Marka)*. Diplomová práce. KTF UK. Katedra biblických věd. Vedoucí práce A. Scarano: Praha, 2010.

OTEC PIO. *Ježíšova agónie v Getsemanské zahradě: sv. Padre Pia z Pietrelciny, OFM Cap*. Brno: Sypták, 2011.

PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. *Výklad Bible v církvi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

PETROSILLO, Piero. *Křesťanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013.

ŠTĚPÁNEK, Miroslav – KOŽEŠNÍK, Jaroslav (ed.). *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. Praha: Academia, 1982.